

KUR'AN BAĞLAMINDA DİN EĞİTİMİNİN KAYNAĞI OLAN DİN ADAMLARININ DÜNYA HAYATINA BAKIŞI

*PERSPECTIVE OF THE RELIGIOUS FUNCTIONARIES WHO ARE
THE SOURCE OF RELIGIOUS EDUCATION IN THE CONTEXT OF KORAN
ABOUT WORLDLY LIFE*

Yrd. Doç. Dr. Kasım KOCAMAN

Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi

Özet

Allah-insan ilişkisi diyebileceğimiz dinin, eğitim ve öğretim faaliyetlerine konu olması din eğitimini ifade etmektedir. Dinin ilk eğitimcileri peygamberler olmuşlardır. Tarih boyunca onların misyonlarını yürütenler de din adamları olagelmiştir. Onlar aynı zamanda din eğitiminin kaynağı ve yönlendiricisi olmuşlardır. Dinlerin varlıklarını sürdürmeleri için din adamlarına ihtiyaç duymaları sosyolojik bir gerçekliktir.

Kur'an sisteminde anahtar ifadelerinden biri "dünya hayatı" kavramıdır. Bağlamındaki ifadeleri de dikkate alduğumuzda "dünya hayatı", sonuč itibariyle insanı çevreleyen maddi ve manevi dini, siyasi, ekonomik, psikolojik, sosyal ve düşünsel âlemin tamamıdır. Bu bağlamda eğitim çalışmalarında, insanların çevresindeki bütün eşya ve olaylara karşı ilişkilerinin temelini teşkil eden tavır, kanaat, inanç, tutum ve davranışların hangi şartlar altında oluştuğunu anlaşılması gereklidir.

Dinimizin temel kaynağı olan Kur'an, İslami anlamda eğitim ve öğretimin hizareket noktasını oluşturur. Kur'an'ın anlaşılmamasında dikkate alınması gereken ifadelerin genel anlamıdır. Bu bağlamda Kur'an'da Yahudi ve Hıristiyan din adamlarının dünya hayatına karşı nasıl bir tutum içerisinde olduklarını, bunun nasıl değiştiğini ve ne gibi sonuçlar doğurduğunu açıklamaya ve anlamaya çalışmak, Müslüman din adamlarının dünya hayatına karşı nasıl bir tavır içerisinde olmaları noktasında önemli mesajlar vermektedir.

Yahudi din adamları, dünyevileşerek dini öğretileri ve manevi değerleri istismar edip, kutsal metinleri değiştirerek dini, siyasi, ekonomik ve sosyal güçe sahip olma peşinde olmuşlardır. Dini otoritelerini ve sosyo-ekonomik temelli statülerini kaybetmemek için gönderilen peygamberlerle mücadele ederek dini hakikatlerin tebliğinde, eğitim ve öğretiminde en büyük engeli oluşturmışlardır.

Allah'ın belirlemesi olmadan, Hıristiyan din adamları tarafından oluşturulan dünyadan tamamen elini eteğini çekme anlamına gelen, hem rahip

yetiştirme hem de ruhbanca bir toplum yaratma projesi görünümü veren ruhbanlık anlayışı bir dinde olmaması gereken aşırılıkları doğurmıştır. Yüce Allah, Kur'an'da bu gerçeğe dikkat çekerek müminleri, din âlimlerini ve dolayısıyla din eğitimcilerini uyarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Adamı, Yahudi ve Hristiyan Din Adamları, Kur'an, Dünya Hayatı

Abstract

The religious education is purported when the religion which is meant to be relation between the God and human is subjected to the education and training activities. Prophets are the original religious instructors. The religious functionaries maintained their missions all along history. They are at the same time the source and leaders of the religious education. Religions need the religious functionaries to maintain their existencies that is a sociological reality.

One of the key expressions in the Koran system is the concept of "wordly life". "Worldly life" when we consider the expressions in its context is as a result all of the materially and morally religious, political, economical, psychological, social and intellectual aspects within which human is surrendered. In this context, in the educational activities it is important to understand the attitudes, opinions, beliefs, manners and behaviours that are the source of the relations between human and the world and therefore it is also important how they are constituting in what conditions.

The Koran which is the primary source of our religion is the starting point of the education and training in Islamic sense. General meanings are important in terms of understanding the Koran. In this context the Koran tries to understand and explain how the Jewish and Christian religious functionaries are in the manner against the meaning of life as well as how it is changed and what results bring about. The Koran gives important messages to the Muslim religious functionaries how they take a stand against worldly life.

The Jewish religious functionaries have been secularized and exploited and misused the religious teachings as well as changed the holy writings and they have been after religious, political, economic and social power. In order to keep their religious authorities and social-economical statuses they struggled with the God send prophets and brought about the greatest obstacles against declaration of the religious orders and religious education and training.

The concept of priesthood which is constituted by the Christian religious functionaries without observing the orders of the God led to the extremisms which has not to do with a religious such as washing one's hands of everything worldly. The God almighty gives stress to this reality and cautions the believers, religious scholars and religious instructors.

Key Words: Religious Education, Religious Functionary, Jewish and Christian Religious Functionaries, the Koran, World Life

GİRİŞ

Dine en kısa ve en kapsamlı bir ifade ile "insan-Allah ilişkisi" diyebiliriz. Terbiye ya da daha dar manasıyla eğitim, Allah'ın vekili olarak insanın insanı eğitmek

ve öğretmek için bir takım faaliyetlerde bulunması demektir.¹ Din eğitimi ise insanın kutsal ile ilgili davranışlarının geliştirilmesine işaret etmektedir.² Din eğitiminin ilk eğiticileri ve öğreticileri peygamberler olmuşlardır.³ Dini bilgileri ve öğretileri miras bırakan Peygamberlerin varisleri ise âlimlerdir.⁴ Günümüzdeki ifadesiyle din adamlarıdır. Kur'an'da, "içinizden hayra çağırın, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun"⁵ mealindeki ayette geçen "ümmet" (topluluk) kavramının anlamlarından birinin de "topluma önderlik edecek olan grup" anlamına geldiği, belirtilmektedir.⁶ Bu ayetin bir başka izahında ise, insanlara güzel yolu göstermenin, kötülüklerle karşı onları uyarmadan din bilginlerinin vazifesi olduğu ifade edilmektedir.⁷ Dolayısıyla ilk din eğitimcileri olan Peygamberlerin misyonlarını yerine getirenler âlimler, din bilgileri ya da din adamları olagelmişlerdir.

Dinlerin kendi varlıklarını sürdürmeleri için, bir liderlik ve rehberlige ya da din adamlarına ihtiyaç duymaları sosyolojik bir gerçekliktir. Dini önderler, tarihi süreçte kutsal metinleri yorumlamak, manevi hakikatleri insanlara tebliğ etmek, ilahi yasalarla hükmetsmek, toplumsal ve siyasal hareketlerde öncülük yapmak gibi değişik görev ve sorumluluklar üstelene gelmiştir. Bir dinin bireysel ve toplumsal hayatı etkili olmasında, dini rehberlik temsilcilerinin üstlenecekleri misyon veya rol çok önemlidir. Bu bağlamda itikattan metafiziğe, ahlaktan diğer sosyal alanlarda dini düşüncenin inşa edicileri olmuşlardır. Bunların yanı sıra eğitim ve öğretim yoluyla, dini mirasın ve düşünce birikiminin sonraki kuşaklara aktarıcısıdır. Kutsal

* Din eğitimi aynı zamanda bir iletişim sürecidir. İletişim ise kaynak, mesaj, kanal ve hedef olmak üzere dört temel unsurdan oluşur. (Çiğdem Kağıtçıbaşı, Yeni İnsan ve İnsanlar, 10.Basım, Evrim Yayınları, İstanbul 1999, s. 175-183) Mutlak manada din eğitim ve öğretiminin ilk kaynağı şüphesiz Allah'tır. İnsan ilk ve en sağlam bilgiyi Allah'tan almıştır. Dolayısıyla bilginin kaynağı ilahi olmaktadır. Bunun yanında Allah insanlık tarihi boyunca zaman zaman insanları eğitmek üzere eğiticilik görevi mutlak olmayan Peygamberler göndermiştir. (M. Faruk Bayraktar, İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, İFAV Yayınları, İstanbul 1994, s.108-111.) Allah'a nispetle mutlak manada olamasa da din eğitiminin ilk eğitimcileri ve öğreticileri peygamberler olmuşlardır (Beyza Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Gün Yayıncılık, Ankara 1990, s.12). Peygamberler eğiticilik vazifesini yerine getirdikten sonra bu görev ve sorumluluk, aynı şekilde eğiticilik görevi mutlak olmayan âlimlere verilmiştir. Bu görevi eğitimciler ve öğretmenler yerine getirmektedir. "Öğretmenlik Tanrı mesleğidir" sözünün kaynağı da budur.(M. Faruk Bayraktar, İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, s. 107, 110, 114).

¹ Beyza Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Gün Yayıncılık, Ankara 1990, s. 9.

² Fahri Kayadibi, Din Eğitimi Dersleri, İstanbul 2006, s. 7.

³ Bilgi, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, s.12.

⁴ Buhari, İlim, 10.

⁵ Ali İmran, 3/104.

⁶ Fahruddin Razi, Mefatihu'l-ğayb, Daru'l-fikr, Lubnan 1981,8/181-183; Muhammed Cevzi Kureşî el-Bağdadi, Zadü'l-mesir fi ilmi't-tefsir, el-Mektebetü'l-islamiyye, Beyrut 1984, I/434; Celaleddin Suyuti, Durru'l-mensur fi't-tefsir bi'l-me'sur, Merkezu'l-hicr, Kahire 2003, 3/718; Tahir b. Aşur, Tefsiru'l-tahrir ve't-tenvir, ed-Daru'l-tunusiyye li'n-neşr, Tunus 1984, 4/37-41; Hayrettin Karaman ve diğerleri, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, Cilt. I, s. 645.

⁷ Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1982, Cilt. I, s. 408.

metinlerin bulunduğu her yerde, onların yorumlayıcısı, içerik ve manalarının öğretilmesi, uygulamalarının gerçekleşmesi, din adamları ve bilginlerinin her zaman temel sorumlulukları arasında yer almıştır.⁸

Dinlerin tarihinde Yahudilik ve Hıristiyanlık başta olmak üzere kadim dini geleneklerde din adamlığı sınıfı oluşmuştur. Buna benzer bir durum, bir takım tasavvufi yapılanmalar ile Şiiilik dışında, İslam'ın ilk ve sonraki dönemlerinde olmamıştır. Bu bağlamda ulema, fukaha ve mollalar, dini ve hukuku iyi bilen ve yorumlayan, ancak Müslüman cemaat içerisinde kadim dini geleneklerdeki anlamda din adamı özelliği taşımayan kişilerdir.⁹ Bu gün ilahiyatçıları ve din hizmetlerini yürüten din görevlilerini bu çerçevede değerlendirmek gereklidir. Bu konuda Batılı dinler tarihçileri de İslam'ın Yahudilik ve Hıristiyanlıktan en bariz farkının, İslam'da din adamı sınıfının bulunmaması olduğunu ifade etmektedirler.¹⁰ Bu konuda dinler tarihçisi Mircea Eliade de, Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği dinin, Kilise gibi bir yapılanmayı getirmemesi, din adamı sınıfını teşkil etmemesi, ibadet için mabedi şart koşmaması ve din adamlığını teşvik etmemesi yönleriyle üç monoteist din içerisinde en sade inancı taşıdığını belirtmektedir.¹¹ Bununla birlikte günümüzde Müslüman din âlimi ve bilginlerine ve de din hizmetini ifa eden din görevlilerine, diğer dinlerde anlaşılan manada olmasa da din adamı denilmektedir.

Dinimizin en temel ve kültürümüzün en önemli kaynaklarından biri Kur'an-ı Kerim'dir. İslami anlamda eğitim ve öğretimin hareket noktasını da en başta Kur'an oluşturur. Din eğitimi, dini eğitim ve öğretimi ilgilendiren bütün konulara açılmak durumundadır. Din Eğitiminin genel konusu, kendisiyle ilgili faaliyetlerin bütünüdür. Eğitim ve öğretimi ilgilendiren ve din eğitiminde çözüm bekleyen bütün sorunlar dinin kapsamına girmektedir.¹²

Bu bağlamda eğitim çalışmalarında, insanların çevresindeki bütün eşya ve olaylara karşı ilişkilerinin temelini teşkil eden tavır, kanaat, inanç, tutum ve davranışların hangi şartlar altında çıktığını çok iyi bilinme gereği vardır.¹³ Çünkü bunlar insanın dünyasını örmektedir. Bu bakımdan, bir manada din eğitiminin kaynağı ve yönlendiricisi olan din adalarının dünya hayatına karşı nasıl bir tutum içerisinde olduklarını, bunların nasıl değişiklerini ve ne gibi sonuçlar doğurduklarını açıklamaya ve anlamaya çalışmak önem arz etmektedir.

Kur'an'da rabbani¹⁴, ahbar¹⁵, ehl-i zikir¹⁶ ve ulema beni İsrail¹⁷ kelimeleriyle Yahudi din adamlarından; küssis¹⁸, ruhban¹⁹ kelimeleriyle Hıristiyan din adamlarından

⁸ İbrahim H. Karslı, *Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2010, s. 16-17.

⁹ Ekrem Sarıkçioğlu, *Din Fenomenolojisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta 2002, s. 163.

¹⁰ Salih Akdemir, "Rahip G. Basetti-Sani'nin Hz. İsa ile ilgili Bazı Kur'an Ayetlerini Yorumlaması ve Müslüman Hıristiyan Diyaloguna Çağrısı Üzerine", Ankara Ü. İlahiyat F. Dergisi, Cilt: XXVI, Ankara 1983, s. 183-201.

¹¹ Mustafa Aıcı, "Kutsalın Peşindeki Adam: Ölümünün 19. Yılında Mircae Eliade İçin Kısa Bir Rehber", EKEV Akademik Dergisi, s. 24; (Yaz-2005), 73.

¹² Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, Adana: ÇÜİFY, 1998, s. 73-74.

¹³ Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş*, Şule Yayıncıları, İstanbul 1995, s.126.

¹⁴ Maide 5/44, 63; Ali İmran 3/79.

bahsedilmektedir. Daha umumi manada Yahudi ve Hristiyan din rehberlerinin eleştirilen, kabul edilen ve takdir edilen özelliklerinden bahsedilmesinden hareketle din adamlarının dünya hayatı ile irtibatlarının nasıl olduğunun bilinmesi ve anlaşılması, Müslüman din adamları ve din eğitimcilerinin dünya hayatına karşı nasıl bir tavır içerisinde olmaları noktasında önemli ipuçları verecektir. Bu konuda Kur'an ayetleri bizlere ışık tutacaktır. Zira Kur'an ayetlerin anlaşılmasıında dikkate alınması gereken lafzin umumiliğidir.²⁰

1. Yahudi Din Adamlarının Dünya Hayatına Karşı Tutumları

Yahudilik tarihinde başta kurban takdim etme işlemleri olmak üzere birçok ibadet, Yahudi din adamları tarafından organize edilmiştir. Buna bağlı olarak din adamlarının toplum hayatında nüfuz ve iktidarları iyice artmıştır. Belli bir dönem krallar, din adamı olarak kabul edilmiş; din adamları da, kralın vezirleri olarak atanmış ve yüksek rütbeli devlet memuru sınıfına alınmışlardır. Özellikle Kral Davut döneminde din adamlarından oluşan bir kabile olan Levililer idari makamlarda görev almışlardır.²¹ Bundan dolayı bu süreçte krallara ait mabetlerde hizmet gören birçok din adamı, ekonomik ve sosyal yönden önemli ilerlemeler kaydetmiştir.²² Dolayısıyla Yahudi din adamları, mali ibadetlerin yerine getirilmesindeki fonksiyonları ve devlet bünyesinde üstlendikleri bürokratik görevlere bağlı olarak belli bir güce sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tevrat, kurbanların döşleriyle butlarının ebedi olarak kâhinlere ait olduğunu²³, suç kurbanlarının ise tamamının onların hakkı olduğunu belirtmektedir.²⁴ Kurbanların tamamının veya butları ile döşlerinin ebediyen kâhinlere ayrılması, din adamlarının ekonomik çıkarları uğruna Tevrat'ın ilgili yerlerinde bazı tahrifat yapma ihtimalini akla getirdiği belirtilmektedir.²⁵ Yahudi din adamlarının, siyasi, ekonomik gücü ellerine geçirdikçe, insanların mali ibadetlerinden kendilerine hisse ayırmışlar ve ekonomik çıkar uğruna ilahi öğretileri tahrife yeltenmişlerdir.

Özellikle Babil sürgününden Hz. İsa dönemine kadar geçen süre, Yahudiliğin yeniden inşa edildiği dönemdir. Mabet ikinci kez yapılmış, kutsal metinler yeniden yazılmıştır. Yahudiler bu dönemde manevi ve ahlaki değerlerden uzaklaşmış; şekli

²⁰ Maide 5/63; Tevbe 9/ 31, 34.

²¹ Nahl 16/43; Enbiya 21/7.

²² Şuara 26/196-197.

²³ Maide 5/85.

²⁴ Maide 5/82; Tevbe 9/31, 34.

²⁵ Bedruddin Muhammed b. Abdullah Zerkeşî, el- Burhan fi ulumi'l-kuran, Darul marife, Beyrut 1983, I, 32.

²¹ Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s. 61.

²² Ahmed Şelebi, Mukarenetu'l-edyan (el- Yahudiye), Mektebetu'l-Nahdatü'l-Misriyye, Kahire 1984, s.223.

²³ Levililer, 7/31-34; 10/14-15.

²⁴ Sayılar, 5/ 6-9.

²⁵ Ali Osman Ateş, İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Adetleri, İstanbul: Beyan Yayınları, 1996, s. 207.

ayin ve merasimlere yönelmişler; dünyevi ve maddi değerler hayat tarzlarında daha önemli ve öncelikli hale gelmiştir. Din adamları rabbanilerin etkinliği bu süreçte iyice artmış, Yahudi ahlak ve teolojisini yeniden inşa edip; peygamberler ile mücadele eden bir din adamı sınıfı oluşmuştur.²⁶

Yahudi din adamları sınıfı, mevcut ekonomik ve sosyal statülerinden taviz vermek istemeyerek, sabit bir geleneğe bağlı ve değişikliklere kapalı bir topluluk haline gelmişlerdir. Buna bağlı olarak peygamberler, bu din adamları zümresinin maruz kaldığı mal hırsı, dünyevileşme ve bunların sonucu olarak oluşan inanç ve ahlaki yozlaşmaya karşı daima mücadele etmişlerdir.²⁷ Nitekim Krallık Dönemi peygamberlerinden Samuel (MÖ X), Yahudi din adamlarına: "Bakın, itaat etmek kurban sunmaktan daha iyidir. Koçların yağına itibar etmektense dinlemek evladır"²⁸ şeklindeki uyarısı bu durumu izah etmektedir.

Krallık Dönemi sonrası Peygamberlerinden Amos (MÖ 785-745), fakirler açıktan ölüken din adamlarının görkemli törenler yönetmelerini şiddetle protesto eder ve şu sözleri tekrarlar: "Bayram günlerinizden nefret ediyorum, musikinizin gürültüsü benden uzak olsun. Kalbinizi yalnız doğruluğa ve hakikate açın".²⁹ Aynı peygamber bolluk içerisinde yüzen din adamlarını şöyle eleştirmektedir: "Kudüs'te sere serpe yaşayanlara vay, vay o fildiği yataklar üzerinde yatanlara, sürüden kuzular ve ahırdan buzağılar alıp yiyenlere, santur sesiyle boş türküler söyleyenlere ve Davud imiş gibi kendileri için müzik aletleri icat edenlere. Taslarla şarap içip güzel koku sürünenlere vay..."³⁰ Bütün bunlar Yahudi din adamlarının, dini, ahlaki ve insani sorumluluktan uzaklaşarak dünyevi bir sefahatin ve rezaletin içine daldıklarını göstermektedir. Günümüz din adamlarının ve eğitimcilerinin bunlardan çıkarması gereken dersler vardır.

Din görevlisi ve din eğitimcilerinin saygın, inanılır ve güvenilir olması gereklidir. Bunun içinde onların dini kendi çıkarları için kullanmaması ve niyetlerinde ve davranışlarında samimi olmaları beklenir.³¹ Nitekim dinlerin ilk tebliğcileri olan peygamberlerin saygın, doğru ve güvenilir olmaları temel özelliklerindendir.³² Din adamı kendini çevresindeki insanlardan üstün göremez. Bilakis o, ruhların kurtuluşu için gururunu, şöhretini ve servetini hatta bütün varını harcamaya hazır fedakâr bir mücadele adamıdır. Sözleriyle örnek davranışlarıyla insanlığa kurtuluş yolunu göstermelidir. Din adamı ahlaklı ile insanlara örnek olan kişidir.³³ Nurettin Topçu'nun

²⁶ Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s. 63-64.

²⁷ Gustav Mensching, Din Sosyolojisi, Tekin Kitabevi, Konya 1994, s. 65.

²⁸ I. Samuel, 15/22.

²⁹ Amos, 5/21-24.

³⁰ Amos, 6/4-6.

³¹ Mevlüt Kaya, Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum, Etüt Yayınları, Samsun 1998, s. 78-79.

³² Abdullah Özbek, Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed, Esra Yayınları, Konya 1994, s. 56.

³³ Nurettin Topçu, İslam ve İnsan - Mevlana ve Tasavvuf, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, s. 63-65.

ifadeleriyle din adamlarının, "sözde din adamı, din hayatının teknisyeni, din ve ahiretin maddecileri, menfaat tellalları" olmamaları gereklidir.³⁴

Din adamı fedakâr olmalı ve para gibi maddi endişelerden mümkün olduğu kendini sıyrabilmeli, özellikle bunu bir amaç olarak görmekten azami ölçüde kaçınabilme sorumluluğunu gösterebilir.³⁵ Din adamlarının öncelikle ve özellikle sahip olmaları gereken husus kişilik(şahsiyet) ve karakter sahibi olmalarıdır. Zira bir insanın kişiliği ve karakteri, anlattıklarının sağlanması olmaktadır. Din adamının tebliği, ilk olarak kendi nefsine olur. Kişilik ve karakter sahibi, insan-ı kâmil veya iyi insan olarak ifade edebileceğimiz din adamları, tipki güneş gibidir; ulaştığı her yere ıslı ve ışık verirler. Onlar hakiki mübelliğ ve mürşiddirler; her kesin yolunu aydınlatırlar. Herkes onlardan bir şey bekler, onlar da herkese elinden gelen yardım ve iyiliği yaparlar.³⁶ Din adamı, insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu elde etme yolunda rehberlik eden bir gönül insanıdır. Din adamının bu ağır sorumluluğu yerine getirebilmesi için insanları davet ettiği güzel ve hayırlı işleri ilk önce kendisi yaparak topluma örnek olmalıdır.³⁷ Hz. Muhammed (as) peygamberlik görevinin verildiği ilk anlarda, üstlendiği misyonun ağırlığı ve bunun sorumluluğunu yerine getirmenin zorluğu karşısında kaygılanırken, eşi Hz. Hatice, din adamlarına yol gösterici özellikteki şu anlamlı sözleri dile getirmiştir: "...Vallahi Allah seni utandırmaz. Çünkü sen akrabalarına bakarsın, sözün doğrusunu söylersin, yoksul ve muhtaçlara elinden gelen her türlü yardım yapar, hiç kimsenin kazandıramayacağını kazandırırsın. Misafirlerine ikram eder, onları ağırlarsın. Hakk'dan gelen felaketleri karşısında insanlara yardım edersin."³⁸

1.1. Yahudi Din Adamlarının Hz. İsa'ya Muhalefetlerinin Dünyevi Nedenleri

Babil Sürgünü'nden sonra, Hz. İsa'nın doğumuna kadar yaklaşık altı asırlık zaman diliminde kalabalık bir din adamı zümresi, Büyük Mabet'in etrafında yeniden oluşmuştur.³⁹ Hz. İsa'nın peygamber olarak gönderilmesi, dini, siyasi, sosyo-ekonomik çekim merkezi olan Mabet'in etrafındaki din adamları zümresini rahatsız etmiştir. Hz. İsa, Mabet'in ekonomik, kurumsal ve manevi gücüne meydan okmuş ve farklı bir dini kültür oluşturmaya çalışmıştır. Yahudi toplumunda güç ve zenginlik, bu kurumla yakın ilişkili olduğundan, bu kurumun varlığını sürdürmesi, yönetici sınıf içinde hayatı öneme sahiptir. Bu nedenle Mabet'e karşı yapılan bir eylem ve sarf edilen bir

³⁴ Karaman, Hüseyin (2005), "Nurettin Topçu'da Önder İnsan Arayışı", *Tabula Rasa*, Sayı: 13, ss. 23 – 32, Konya 2005, s. 23.

³⁵ Ali Rıza Genç, Nurettin Topçu'nun Din Eğitimi İle İlgili Görüşleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2008, s. 64.

³⁶ Mustafa Öcal, "Nasıl Din Eğitmcileri Yetiştirmeliyiz?" Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu 26-27 Mayıs 2001 Adapazarı 126-143, Değişim Yayıncıları, Adapazarı 2002, s. 131.

³⁷ Hüseyin Yılmaz, Camilerin Eğitim Fonksiyonu, Değerler Eğitim Merkezi (DEM) Yayıncıları, İstanbul 2005, s.146.

³⁸ Buhari, Bedü'l-Vahy 3; Müslim İman 252.

³⁹ Günay Tümer ve Abdürrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayıncıları, İstanbul 2002, s. 267.

söz, bizzat toplumun varlığına karşı yapılmış kabul edilmektedir.⁴⁰ İşte bu bahsedilen ekonomik ve siyasi faktörler nedeniyle, din adamlarının öncülüğünde, Hz. İsa'ya karşı şiddetli bir muhalefet oluşmuştur.⁴¹ Hz. İsa, İncillerde geçtiğine göre onlara şöyle seslenir: "Din Bilginleri ve Ferisiler, Musa'nın kürsüsünde otururlar; bundan dolayı size söylediklerinin tümünü yapın ve yerine getirin. Fakat onların yaptıklarını yapmayın; çünkü söyledikleri şeyi kendileri yapmazlar. Evet, onlar ağır ve taşınması güç yükleri bağlayıp başkalarının sırtına yüklerler, kendileri ise bu yükleri taşımak için parmaklarını bile oynatmak istemezler. Yaptıklarının tümünün gösteriş için yaparlar. Örneğin harmilerini büyük, giysilerinin püsküllerini uzun yaparlar. Şolenlerde başköşeye, havralarda en seçkin yerlere kurulmaya bayılırlar. Meydanlarda selamlanmaktan ve insanların kendilerini 'rabbi' diye çağrımalarından zevk duyarlar."⁴² Yahudi din adamları, geleneksel dini anlayışları ile ekonomik ve siyasi çıkar hesapları nedeniyle zengin ve varlıklı kişilerle işbirliği yaparak Hz. İsa'nın tebliğine karşı çıkan sınıfların başında gelmişlerdir.

Yahudi din adamları, Hz. İsa'nın geldiği dönemde, İncillerin tasvir ettiği şekilde dini ve ahlaki değerlere, kısır çıkar kaygılarını manevi değerlerin üstünde tutan bir dünya anlayışına sahip olmaları nedeniyle yabancılasmışlardır. Dolayısıyla Yahudi din adamları, yaşadıkları hayat tarzlarıyla ve dünya algılarıyla insanlara örnek olmak şöyle dursun, insanların dini hayatı tercih etmelerinin önünde en büyük engeli oluşturmuşlardır.⁴³ Hatta daha ileri boyutta, Kur'an'ın beyanına göre "Yahudiler Allah'ı bırakıp bilginlerini, Hıristiyanlar da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i rabler edindiler".⁴⁴ Yahudiler "ahbar" denen din bilginlerini rab yani tanrı edinmişlerdir. Yahudiler din adamlarına ya da din bilginlerine Allah'a tapar gibi tapmışlar; Allah'ın hükümlerini bırakarak din adamlarının kişisel görüşlerine inanmışlardır. Allah'ın emirleriyle onların görüşleri çatışlığında din adamlarının/bilginlerinin görüşlerini tercih etmişlerdir. Onları, Allah'ın emirlerini öğrenip anlatan bir kişi olarak görme yerine, dinde Allah gibi hükümler veren varlıklar olarak görüp, inanmışlardır. Yüce Allah'ın bizlere bu durumu ayrıntılı bir şekilde anlatmasının sebebi ise, Müslümanların da aynı duruma düşme ihtimaline karşı, bu ihtimali ortadan kaldırıp Müslümanları eğitmektir. Ayet tarihi bir olguyu anlatmak yerine Müslümanları eğitmeyi hedef almaktadır.⁴⁵

İnsanın aklına ister istemez şöyle bir soru gelebilmektedir: Bir din adamlı/âlimi nasıl rab/tanrı edinilir? Bunun cevabını Adiy b. Hatim'den rivayet edilen şu hadis ile vermemiz mümkündür. "Boynumda altından bir haç ile Hz. Peygamber'in huzuruna vardım. Bu durum karşısında O (as), 'şu putu üzerinden at!', dedi ve Hz. Peygamber'in

⁴⁰ Rowland, C.C., "İsa ve İlk Kilise", Çev. Mahmut Aydin, İslamiyat, Cilt. III, sayı. 4, (Ekim Aralık 2000), s. 39-41.

⁴¹ Kürşat Demirci, "Hıristiyanlık (Tarih)", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, XVII, 330.

⁴² Matta, 23/1-7.

⁴³ Tevbe, 9/34.

⁴⁴ Tevbe, 9/31.

⁴⁵ Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, Bayraklı Yayınları, İstanbul 2008, Cilt 8, s. 181-182.

Tevbe (9) suresinin, "Onlar Allah'ı bırakıp âlimlerini, rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i rabler edindiler" ayetini (31) okurken dinledim. Hz. Peygamber'e, "evet onlar bunlara ibadet etmiyorlardı" dedim. Hz. Peygamber (as) : 'Hayır, iş senin anladığın gibi değildir. Papazlar ve hahamlar, Allah'ın helâl kıldıklarını onlara haram kıldılar, haram kıldıklarını da helâl kıldılar. Onlar da papazların ve hahamların, Allah'ın emirleri ve yasakları ile çatışan buyruklarını benimsediler ve onlara tâbi oldular. Bu tutumları ile de Allah'ı bırakıp onları Rab edinmiş oldular."⁴⁶

Yahudi din adamları, mensup oldukları toplumsal çevreden kopma, saygınlıklarını ve statülerini yitirme endişesi taşımları nedeniyle inandıkları dini ve ahlaki değerlere tam bir teslimiyet ve bağlılık içerisinde bulunmakta, hayatlarını, kendilerine pratik fayda sağlayacak vaatlere göre düzenlemektedirler.⁴⁷ Bu bağlamda özellikle Rabbi denilen Yahudi din adamları sınıfı maddi ve manevi nüfuzlarını artırarak toplumda etkinlik alanlarını genişletme hedefinde olmuşlardır. Bunun içinde ilahi öğretileri tahrif etmişler, helal ve mubah olan şeyleri çirkin ve batıl görmüşler ve dindarlığın da ancak kendilerinin belirttikleri şekilde yaşandığı takdirde gerçekleştirebileceğini vurgulamışlardır.⁴⁸ Bu durumu, Hz. İsa'nın Yahudi din bilginlerine seslendiği şu ifadelerde görmemiz mümkündür: "Vay halinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Tek bir kişiyi dininize döndürmek için denizleri, kıtaları dolaşırsınız. Dininize döneninizi iki kat cehennemlik yaparsınız".⁴⁹ Hz. İsa onları başkası söz konusu olunca kılı kırk yararcasına eleştirirken kendileri için bunu yapmamalarını şöyle dile getiriyor: "Ey kör kılavuzlar! Küçük sineği süzer ayıır; ama deveyi yutarsınız!".⁵⁰ Yine Hz. İsa, manevi arınma ve olgunlaşmayı terk edip şekilciliğe yönelen hahamları şu şekilde eleştirir: "Vay halinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Siz dıştan güzel görünen, ama içi ölü kemikleri ve her türlü pislikle dolu boyalı mezarlara benzersiniz. Dıştan insanlara doğru görünürsünüz, ama içte ikiyüzlülük ve kötüülük dolusunuz".⁵¹ İncillere göre hahamlar, Allah'ın kelamını bırakıp körü körüne geleneğe bağlanmaktadır: "Siz Tanrı buyruğunu bir yana bırakmış, insan töresine uyuyorsunuz. Kendi törenizi sürdürmek için Tanrı buyruğunu bir kenara itmeyi ne de güzel beceriyorsunuz".⁵²

Yahudi din adamları Mabet'i kontrollerinde bulunduruyor, Roma'nın putperest yöneticileriyle işbirliği yaparak yeni dini gelişmelere karşı onların desteğini alıyor,

⁴⁶ Tirmizi, "Tefsir", 10; İbn-i Kesir, Tefsiru'l-Kur'anî'l-azim, Tahkik: Mustafa es-Seyyid Muhammed, Mekbetü Kurtuba ve Mektebetü evladi şeyh li't-tûras, Kahire 1421/2000, Cilt 7, s. 179.

⁴⁷ Muhammed Esed, Kur'an Mesâjî Meal-Tefsir, (Çev. C. Koytak, A. Ertürk), İşaret Yayınları, İstanbul 1999, Cilt 1, s. 365.

⁴⁸ Samuel b.Yahya El-Mağribî, Yahudiliği Anlamak, (Çev. Osman Cilacı) İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s. 140-141.

⁴⁹ Matta, 23/13-15.

⁵⁰ Matta, 23/24.

⁵¹ Matta, 23/27-28.

⁵² Markos, 7/8-9,13.

fakir insanlara kat kat faizle borç veriyor; fakat alamayınca onların mallarına el koyuyorlardı. Halka şiddet ve kinle muamele etmenin onları olgunlaştıracağına, acıların onları geliştirip yetiştireceğine inanıyorlardı. Kendi nüfuz ve otoritelerini tehdit edecek gelişmelere karşı çıkyor, halkı peygamberlere karşı tahrik ediyorlardı. Yahudi din adamları, dini dünyevileştirerek istismar etmişler ve kişisel arzuları için sömürü aracı haline getirmişlerdir. Diğer bir deyişle onlar, kutsal olan birtakım dini değerleri, bencil arzu ve ihtiraslar uğruna araç haline getirip tüketmişlerdir. Hz. İsa'nın hedefi, dinin yüksek değer ve ilkelerini, şahsi menfaat ve arzuları için kullanan din adamlarını değiştirmek ve dönüştürmek olmuştur.⁵³

Yahudi din adamları/bilginleri, "ilahi buyrukları yaşama konusunda lakin bir tutum sergiliyorlar. Bu halleriyle onlar, gösteriş ve şatafata düşkün, riyasete meraklı, dolayısıyla manevi ve ahlaki olgunlaşma kapısını kendilerine kapatmış; diğer bir ifadeyle mal ve makam sevgisini asıl maksat ve esas arzuları haline getirmişler. Kısacası ruh dünyaları çoraklaşmış; kendileri ilahi sevgiyi kaybettikleri gibi başkalarına da bu konuda kötü örnek olmuşlar"⁵⁴ dir.

1.2.Yahudi Din Adamlarının Hz. Muhammed ile Mücadelelerinin Dünyevi Sebepleri

İsrailoğulları tarihinde din adamları ile peygamberler arasında sürekli bir mücadele cereyan etmiştir. Burada din adamlarının güç, imtiyaz ve itibar mücadeleleri söz konusudur. Din adamları zümresi, kendi gelecek ve menfaatlerini teminat altına alma çabası içerisinde girerler. Peygamberler, yeni değer ve idealler üretmeye, ahlaki ve manevi ilkeleri yüceltmeye çalışırlar. Dolayısıyla yapıyı ıslah etmeye yönelik çabalar, statü ve güvenlikleri tehlikeye düşebilecek kesimlerin sert muhalefetine maruz kalabilir. Sonuçta hiyerarşî içerisindeki birçok kimse, yeniden yapılanmayı, kendi güvenliklerine, güç veya saygınlıklarına yönelik bir tehdit olarak değerlendirebilir.⁵⁵ Din eğitimcileri, tebliğ faaliyetlerinde, dini gelişim, değişim ve dönüşümü gerçekleştirmek istedikleri toplumlarda en büyük muhalefeti kendi statü, güç ve saygınlıklarını kaybetmek istemeyen din adamlarından görebilirler. Peygamberlerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinde, bunların örneklerinin mevcut olduğu gerçeği her zaman dikkate alınmalıdır.

Toplumun din rehberleri konumunda olan Yahudi din adamları, zamanla elde ettikleri maddi ve manevi imkânlar sayesinde, siyasi ve toplumsal gücü elinde bulunduran kimseler haline dönüşmüşlerdir. Bunun sonucunda zamanla gerçek dinin yaşanması konusunda engel oluşturmaya başlamışlardır. Din adamları, tasarruflarında bulunan maddi çıkarlar ve siyasi imtiyazlar sebebiyle insanları tevhid dininden uzaklaştırıyorlardı. Bunun sonucunda da Tevbe 9/34'te belirtildiği gibi hahamlardan birçoğu insanları Allah'ın yolundan alıkoymuşlardır.

⁵³ Karşılık, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamlı, s. 71-72.

⁵⁴ Karşılık, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamlı, s. 71.

⁵⁵ Karşılık, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamlı, s. 72.

Kur'an, Yahudilerin peygamberlere muhalefet ettiklerini, bir kısmını yalanladıklarını, bir kısmını da öldürdüklerini⁵⁶ haber vermektedir.⁵⁷ Peygamberlere karşı yapılan bu hareket, sıradan, tesadüfen meydana gelen bir hadise değil, planlı bir şekilde gerçekleştirilen ve yaygın bir muhalefet tarzı olarak görülmelidir. Her ne kadar Kur'an'da açıkça belirtilmese de, din adamlarının herhangi bir rolünün olmadığını söylemek, sosyolojik açıdan zor gözükmektedir. Aksine, toplumun dini lider ve öncüleri olarak, belli bir kesiminin bu tür hadiselerin içerisinde oldukları muhtemeldir. Bu tespiti, Yahudilerin Hz. Muhammed'e güttükleri düşmanca tavrı konu edinen tarihi rivayetlerde görmek mümkündür.⁵⁸ İbn Hişam, "Yahudilerden Düşman Olanlar" başlığı altında zikrettiği 66 kişininin hepsinin din adamı olduğunu belirtmektedir.⁵⁹

Hicaz bölgesinde Yahudiler, herhangi bir devlete sahip olmayıp, kabileler halinde yaşıyorlardı. Bundan dolayı siyasi bir yapılanması olmayan bu kabilelerin, en üst düzey reis ve sözcüleri din adamlarıydı. Bir manada onlar, toplumun hem dini hem de siyasi liderleri olup, birinci derecede yönlendirici konumundaydalar.⁶⁰ Hz. Muhammed'in, "Eğer on Yahudi âlimi bana iman etseydi, Yahudiler de iman ederdi"⁶¹ ifadesi bunu yansımaktadır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in tebliğine karşı en organize muhalefeti yürüten Hicaz'daki Yahudi toplumunun öncüleri olan din adamlarının olduğu anlaşılmaktadır.

Medine'de Yahudiler ve din adamları sahip oldukları önemli nüfus potansiyelleri, geniş servetleri, sanat ve ticaret alanındaki becerileri, kutsal kitaba sahip olmaları ve bütün bunların kendilerine sağladığı siyasi avantaj ve menfaatleri kaybedecekleri endişesiyle İslam davetine karşı düşmanca bir tavır içerisinde olmuşlardır.⁶² İslami davete en güçlü muhalif duruşu sergileyen din adamlarının bu tutum ve davranışlarının altında yatan en önemli nedenin dünyevi ikballerini/menfaatlerini kaybedecek olmalarıdır. Peygamberlerin umumiyetle tebliğlerine karşı gelinmesinden sonra "biz sizden bir ücret istemiyoruz"⁶³ ifadeleri bunu gösterir niteliktedir. Demek ki din adamı da olunsa İslami tebliğin ya da din eğitiminin hedefine ulaşmasında en büyük psikolojik bariyerin, mal-mülk ve siyasi güçe dayalı yüksek toplumsal statüyü yitirme endişesinin olduğu görülmektedir.

Yahudi din adamları, tarihsel süreçte toplumlarının hem siyasi organizasyonlarında hem de dini ritüellerinde(törenlerinde, ibadetlerinde) önemli roller ve vazifeler üstlenmişlerdir. Bu durum onlara, hem siyasi hem de ekonomik bir güç kazandırmıştır. Hz. Muhammed başta olmak üzere Peygamberler ise

⁵⁶ Bakara 2/61, 84-85; Ali İmran 3/21, 112,181; Nisa 4/155; Maide 5/70.

⁵⁷ Bakara 2/87, Ali İmran, 3/21, 181; Nisa 4/155.

⁵⁸ Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s. 81-82.

⁵⁹ İbni Hişam, Es- Siretu'n-Nebeviyye, Dar'ul-Hayr, Beyrut 1995, Cilt II, s. 136-138.

⁶⁰ Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s. 96.

⁶¹ Buhari, Menakibü'l-Ensar, 52.

⁶² Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s. 97.

⁶³ Şuara 26/109.

toplumlarından özellikle peygamberlik vazifelerini yerine getirirlerken herhangi bir maddi ve prestij getirici bir manevi menfaat beklememişler; sadece insanların Allah'a giden bir yol tutmalarını ve kendilerini Allah'a yaklaştırıcı bir sevgi istemişlerdir. "Biz seni ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. De ki: Bunun için, sizden Rabbine doğru bir yol tutmayı dileyen kimseler olmanız dışında herhangi bir ücret istemiyorum."⁶⁴ Bu ve benzeri ayetler peygamberlerin eğitim görevlerine karşılık bir ücret istemediklerinin kaynağını vermektedir. Hz. Peygamberin istediği, insanların kendi hür iradeleriyle Allah'a bir yol tutmalarıdır. İnsanların Allah'a giden bir yol tutmaları Hz. Peygamber'i mutlu ve hoşnut edecek ve bu durumu eğitim faaliyetinin karşılığı olacaktır. Onun için en büyük kazanç ya da ödül insanların kendi dilemeleri ve özgür iradeleriyle Allah'a bir yol tutmalarıdır.⁶⁵

Bir başka ayette Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın, inanıp yararlı işler yapan kollarına müjdesi budur: Ben, buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum, ancak Allah'a yaklaştırın sevgiyi istiyorum"⁶⁶. Allah, Hz. Peygamber'e görevine karşılık maddi bir kazanç beklememesini, ancak Allah'a yaklaştırın bir sevgiyi beklemesini öğütlemektedir. Allah'a giden bir yolu tutmak ve Allah'a yaklaştırın bir sevgi beklenisi içinde olmak Hz. Peygamber'in eğitim konusundaki sünnetinin önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Bir toplumun Allah'a giden bir yola girmesi ve o toplumda Allah'a yaklaştırın bir sevgi oluşursa bu, en büyük ödül, başarı ve karşılık olacaktır. Böylece bu ayetler din eğitiminin amacını belirlemiş olmaktadır. Bu amaçlar Allah tarafından konulmakta, Hz. Peygamber tarafından tatbik edilmekte ve bize bırakılmaktadır. Din eğitiminin hangi amaca yönelik yapılabacağı beseri bir bakışla değil de ilahi bir tespit ve peygamberi bir uygulama ile takip edilmelidir.⁶⁷

1.3. Dünyevi Menfaatler Uğruna İlahi Hakikatlerin Değiştirilmesi

Kur'an'da, dünyevi menfaatlere aldanarak ilahi gerçekleri söylemekten çekinmemeleri konusunda Yahudi din adamlarına hatırlatma ve uyarı yapılmaktadır. Bu husus Maide 44'de şu şekilde izah edilmektedir: "Gerçekten Tevrat'ı biz indirdik; onda yol gösterme ve nur vardır. Teslim olmuş peygamberler, onunla Yahudilere hüküm verirlerdi; kendilerini Rabbe adayan zahid ve abidler/ilim ve hikmette derinleşmişler (rabbaniyyun ve ahbar) de Allah'ın kitabını korumakla görevlendirildiklerinden onunla hüküm verirlerdi ve onu gözetip kollarlardı. 'Ey Allah'ın kitabına tanık olanlar, insanlardan korkmayın, benden korkunuz ve benim ayetlerimi az bir paraya satmayın...'"⁶⁸

Din adamı ve din âlimleri, peygamberler gibi ilahi hakikatlere şahitlik etmek ve korumakla görevli oldukları gibi, aynı zamanda onlarla hüküm vermek mecburiyetindedirler. İsrailoğullarında olduğu gibi, hâkimler ve din adamları

⁶⁴ Furkan 25/56-57.

⁶⁵ Bayraktar Bayraklı, Kur'an'da Hz. Peygamber, Bayraklı Yayımları, İstanbul 2008, s. 38.

⁶⁶ Şura 42/23.

⁶⁷ Bayraklı, Kur'an'da Hz. Peygamber, s. 39.

⁶⁸ Maide, 5/44.

insanlardan korkarak Allah'ın hükümlerini değiştiremezler.⁶⁹ Din adamları, din âlimleri ve din eğitimcileri, şartlar ne olursa olsun, güç odaklarının tesirinde kalmadan, hakikat neyi gerektiriyorsa ona göre hüküm vermeleri gereklidir. Allah'ın ayetlerini herhangi bir değişiklikle uğratmadan ve arzuları doğrultusunda çarpıtmadan gerekeni yaparlar.⁷⁰

Ayrıca din adamları ve din bilginleri, Allah'ın ayetlerini az bir pahaya, ekonomik menfaat elde edebilmek için satamazlar.⁷¹ Ekonomik rant sağlayabilmek için bazı insanlar tarafından -ki bunlar İsrail oğullarının alimleridir-⁷², kendi arzularına, hayat tarzlarına ve düşüncelerine uymayan Allah'ın gönderdiği ayetlerin değiştirilip beşerileştirilerek tekrar Allah'a isnat edilip yazılması söz konusudur. Maide 44 ile Bakara 79. ayetleri birlikte değerlendirildiğimizde, Müslümanlara ve Müslüman din adamlarına, dinin beşerileştirilmemesi; kişisel bilgi, görüş ve düşüncelerin Allah'ın kelamıymış gibi insanlara sunulmaması gerektiği öğütlenmektedir.⁷³ Allah'ın ayetlerinin değiştirilmesinin en büyük nedenlerden birinin de ekonomik rant ya da menfaat olduğu göz arı edilmelidir. Bunun da çok az bir değere yapıldığı görülmektedir. Özellikle bu konuda Müslüman din adamlarına gerekli din eğitimi formasyonu verilmesi gereklidir.

İslam'a, Allah'a, Kur'an'a ve ümmete hizmet davasıyla yola çıkip bu kavramların istismar edilerek siyasi ve ticari nüfuzu artırmaya yönelik bir araç olarak kullanılması hususunda din eğitimcileri eğitilmelidir. İslami faaliyet adı altında başlayıp irşat ve tebliğ görevini asıl maksadının dışında dini statü, siyasi ve ticari rant faaliyeti haline dönüştürmemek gereklidir. Bir Müslüman din eğitimcisinin dini tebliğ ve hizmetleri, dünyevi menfaatlere alet etmesi, ilahi öğretileri insanlara ulaştırırken elde ettiği şöhreti dünya adına kullanması, altın ve elmasları, cam parçalarıyla değiştirmesi anlamına gelir.

Din âlimleri, din adamları genel anlamda din eğitimcileri çeşitli dini konularda birtakım kitaplar yazarak bunların Allah katından gelmiş dini gerçekler içerdigini ileri sürerek, kişisel görüşlerin kutsallaştırmaya, dinin asliyimış gibi göstermeye kalkışmamalı; bu tutumlarıyla dini bir istismar ve kazanç aracı haline getirmemelidirler.⁷⁴

Müşriklerin ileri gelenleri Hz. Peygamber'den, çağrısını kabul etmelerini istiyorsa Kur'an'da, kendilerinin ve atalarının adetlerini ve inançlarını destekler nitelikte bazı değişiklikler yapmasını istemişlerdir. Allah, onların bu isteklerini reddetmiş Hz. Muhammed'e, kendisine vahyedileni okumasını ve ona uymasını

⁶⁹ Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, 6, 35.

⁷⁰ Muhammed et-Tahir İbni Aşur, Tefsiru't-Tahir ve't-Tenvir, ed- Daru't-tunusiyye li'n-neşr, Tunus tarihsiz, Cilt VI, s. 209.

⁷¹ Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, Cilt 6, s. 35.

⁷² Esed, Kur'an Mesajı Meal-Tefsir, Cilt 1, s. 23.

⁷³ Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, Cilt 1, s. 547-552.

⁷⁴ Hayreddin Karaman ve arkadaşları, Kur'an Yolu Türkçe Meal Tefsir, Cilt 1, s. 148.

emretmiştir.⁷⁵ Böylelikle Hz. Peygamber'e ve onun varisleri olan din adamlarına şu husus bildirilmiş olmaktadır: İlahi öğretilere muhatap olan herkesin, vahyedileni okuması ve onunla amel etmesi gereklidir. Hiç kimse Allah'ın ayetlerini değiştirmeye yetkili değildir. Vahye uymayan ve onunla amel etmeyen Allah'ın azabından kurtulup sığınacak bir yer de bulamaz.⁷⁶

Allah, Hz. Peygamber'i eğitirken, yetiştirdikten, terbiye ederken ona öğrettiği temel bir ilke vardır. Bu ilke de şu ayettir: "Eğer peygamber bize atfen bazı sözler uydurmaya kalkışsaydı, elbette onu bundan dolayı elbette onu bundan dolayı kuskıvrak yakalardık, sonra da onun şah damarını keser atardık. Hiçbirinizde buna engel olamazsınız".⁷⁷ Bu ilahi beyanlar din adına fetva vermenin, konuşmanın, görüş beyan etmenin altın kuralını koymaktadır. Din adına konuşan peygamber dahi olsa, Kur'an'ın dışına çıkamaz, orada olanı bildirmek zorundadır. Yine neyin haram ve neyin helal olduğunu Allah'ın vahyettiğinde aramak gereklidir. Din âlime ve görevlileri Kur'an bilgisine sahip oldukları takdirde Allah'ın emirlerini ve Hz. Peygamber'in sünnetini yerine getirmiş olurlar.⁷⁸

1.4. Dünyevi Çıkarların Kitaba Tercih Edilmesi

Tarih boyunca sahip oldukları otorite, din adamı olan kişi veya gruplara verilen sayısız hak ve imtiyazın kaynağını oluşturmuştur. Yüksek mevkiler, özel alametler, paye ve elbiseler, vergi ve askerlik muafiyeti, sahip oldukları yüksek itibarın bir kısım göstergeleridir. İnsanların verdiği bağış ve hediyeler, vergilerden gelen düzenli maaşları ve yaptıkları görevlere karşılık yüksek meblağlar almışlardır.⁷⁹

Kur'an'ın nazil olduğu dönemlerde, Yahudi din adamları maddi, manevi imkân ve imtiyazlara sahip bulunmactaydılar. Bunlar, Hz. Peygamber'in mesajına karşı olumlu tavır geliştirmeleri önünde ciddi bir engel oluşturmuştur. Bunun sonucu olarak, dünyevi çıkarlar karşılığında, Kur'an'da, "Allah'ın ayetlerini satma" şeklinde ifade edilmiştir. Bu durumun, ayette "...Benim ayetlerimi birkaç paraya değiştirmeyin..."⁸⁰ biçiminde geçmesi, Yahudi din adamlarının veya bilginlerinin bahsedilen fiili bizzat işlediklerini göstermektedir.⁸¹ Kur'an'da iştara fiilinin benzer muhtevadaki kullanımı Kur'an'ın başka sürelerinde de geçmektedir.⁸² Bu ayetlerin konumuza açıklık kazandıracak düşüncesiyle meallerini vermek istiyoruz:

"Beraberinizde olan Tevrat'ı doğrulayıcı olarak indirdiğim Kur'an' iman ediniz. Sakın onu inkâr edenlerin ilki olmayınız. Ayetlerimi de küçük bir değerle değiştirmeyiniz ve yalnız benden sakınınız"(Bakara 2/41). "Elleriyle kitabı yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için, 'Bu, Allah katındandır' diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıklarından dolayı vay haline onların! Kazandıklarından ötürü vay

⁷⁵ Kehf 18/ 27.

⁷⁶ Hayreddin Karaman ve arkadaşları, Ku'an Yolu Meal Tefsir, Cilt 3, s. 549.

⁷⁷ Hakka 69/44-47.

⁷⁸ Bayraktar Bayraklı, Kur'an'da Hz. Peygamber, Bayraklı Yayınları, İstanbul 2008, s. 112-113.

⁷⁹ Joachim Wacah, Din Sosyolojisi, (Çev. Ünver Günay). İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay. İstanbul 1995, s. 579.

⁸⁰ Bakara, 2/41.

⁸¹ Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s. 164.

⁸² Bakara, 2/79, 174; Ali İmran, 3/187, 199; Maide 5/44.

haline onların!". (Bakara 2/79). "Allah'ın indirdiği kitabın bir kısmını gizleyenler ve onu az bir değere değisenler, karınlarına ateşten başka bir şey tıkmiş olmazlar; kıyamet günü Allah onlarla konuşmayacak, onları temize çıkarmayacaktır; onlara açıklı bir azap vardır." (Bakara 2/174). "Allah kendilerine kitap verilenlerden şöyle bir söz almıştı: 'Onu insanlara açıklayınız ve hiçbir şeyi gizlemeyiniz.' Onlar ise bunu kulak arı ettiler, onu küçük bir kazançla değiştirdiler. Yaptıkları alış veriş ne kadar kötüdür!".(Ali İmran, 3/187).

Yahudi din âlimi ve adamları, Allah'ın kelamını tahrif etmeleri ve dini emirlerden zor gelenleri hafifletmeleri karşılığında, insanlardan hediye ve rüşvet alıyorlardı. Diğer bir ifadeyle, toplumun ileri gelenlerine dini değer, kural ve ilkelerin olduğu şekliyle uygulanmaması için uydurma fetvalar veriyorlardı.⁸³

Yahudi din adamları dini ve ahlaki değerlere karşılık, maddi ve dünyevi menfaatleri tercih ediyorlardı. Bu, kimi zaman, toplumda sahip oldukları liderlik pozisyonları, kimi zaman da halktan temin ettikleri hediye, rüşvet ve ziraat mahsullerinden kendilerine ayrılan pay şeklinde olmuştur.

Toplumun yönlendiricisi, rehberi ve hatta yöneticisi konumunda olan Yahudi din adamlarının da dünyaya karşı aşırı sevgileri ve bağlılıklar söz konusuydu. Onların, dünyevi çıkarı esas aldıları şu ayette degeinilmektedir: "Onların arasında ayetleri tahrif karşılığında şu degersiz dünya malını alıp, 'Nasıl olsa bağışlanacağız' diyerek kitaba varis olan birtakım kötü kimseler geldi. Onlara, ona benzer bir menfaat daha gelse onu da alırlar. Peki, kitapta Allah hakkında gerçekten başka bir şey söylemeyeceklerine dair onlardan söz alınmamış mıydı ve onlar kitaptakini okumamışlar mıydı? Ahiret yurdu, sakınanlar için daha hayırlıdır. Hala aklınız ermiyor mu?"⁸⁴ Kitab'ın korunması, yani doğru bir şekilde anlaşılması ve uygulanması, bütün Yahudilerin değil, sadece din bilginlerinin sorumluluğuna bırakıldığı için 'kitaba varis olanlar' ibaresinden ilk anlaşılan Yahudi din adamlarıdır. Ayrıca ayette bu kişilerin Kitab'ı okuyup öğrenmelerinden (deresu ma fih) de bahsedilmektedir. Bu bağlamda, ayetin tefsirine bakıldığından bunu destekleyici izahların yapıldığı görülmektedir. Bu kişilerin geçici dünya menfaatlerine kendilerini kaptırarak, rüşvet karşılığında Kitab'ı (Tevrat'ı) tahrif ettikleri ve dini-hukuki kuralları değiştirdikleri anlaşılmaktadır.⁸⁵ Yüce Allah yalnızca Yahudilerin yaptıkları yanlış uygulamaları anlatmak için değil, Müslümanların gelecek nesillerine eğitim vermek için bu ayette gerekli açıklamaları yapmaktadır.⁸⁶ Bu konuda günümüz Müslüman din âlimlerinin de, Yahudi din âlimlerinin durumuna düşmemeleri için Kur'an bizlere, dünyaya ahireti unutturacak şekilde bağlanmanın dini tebliğ etme ve hayatı aktarma

⁸³ Zamahşeri, El- Keşşaf an Hakaiki Ğavamidi'l-Tenzil ve U'yuni'l-Ekavil fi Vucuhi'l-Tevil, Dar'ul-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1995, Cilt I, s. 135.

⁸⁴ Araf, 7/169.

⁸⁵ Fahruddin Ebu Abdillah Muhammed b. Ömer er-Razi, Mefatihu'l-ğayb, Daru'l-fikr, . Beyrut 1981, Cilt 15, s. 47.

⁸⁶ Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, Cilt 7, s. 389.

konusunda ne tür yanlışlıklara sürükleyeceğini göstermektedir. Dünya hayatı konusunda, doğru bir bakış kazandırmaya çalışan din eğitmcilerinin evvela kendilerinin Kur'anı bir bakış açısına sahip olmaları gereklidir.

Bir kısım ayet ve hadiste dünya hayatının tamamen degersiz ve boş olduğu belirtilmekte, bir kısmında ise övülmekte ve değerli olduğu ifade edilmektedir. Kur'an ve hadiste, dünyayı öven ve yeren ayet ve hadisler belirli bir tasnife tabi tutulduğunda, dünyayı öven ifadeleri; 'Allah'a iman öğretiminde bir araç olarak dünya' ve 'Ahireti kazanmadaki rolü açısından dünya' şeklinde iki madde halinde; dünyayı yeren ifadeleri de; 'Dünya için dünya' başlığı altında değerlendirilmek mümkündür.⁸⁷

Dünyanın, Allah'a iman öğretiminde bir araç olarak telakki edilmesi ile ilgili olarak şunları söylememiz mümkündür. Kur'an, bir eğitim kitabı olarak, insanlığı eğitmek, yetiştirmek ve sağlam bir yöne yöneltmek için gelmiştir. İşte bu yöneltmeyi ya da rehberliği sağlamak için insana bir takım psikolojik sırlarını açıklar, çevresinde bulunan kainatla ilgili bilgiler verir. İnsanın hem kendi nefsindeki sırları, hem de çevresinde bulunan kainattaki sırları araştırıp öğrenerek doğru bir yön tutmaya teşvik eder. İnsanın aklını kainatın esrarengiz derinliklerine yönelterek, aklı eğitimini geliştirmek ve hayatın her alanında Allah'ın ayetlerini gösterir nitelikte Kur'an'da yer alan bilgilerden insanın istifade etmesi sağlanmalıdır.⁸⁸ Yola dikilen işaret levhalarının, yaya veya sürücüsünün gözlerini kendilerine değil de, gideceği yöne yönlendirmesi gibi, evrendeki varlıklar veya tabiat olayları da dikkatleri kendilerine değil, kendilerinin ötesinde bir istikamete yöneltmeye çalışır. Bu bakış açısıyla, değer yüklü olan dünya veya daha geniş anlamda evren ve içeriği her bir varlık, bir işaret, bir sembole, bir belgeye Kur'an'ın ifadesiyle 'ayet'e dönüşür.⁸⁹ Bu bağlama Muhammed İkbal'in şu sözleri ile ifade edersek, "kutsal olmayan diye bir dünya yoktur. Bütün bu madde genişliği, ruhun kendini anlayabilmesi için bir alan teşkil etmektedir. Her yer kutsal, pak ve saftır."⁹⁰

Ahireti kazanmadaki rolü bakımından dünyayı değerlendirdiğimizde, insanın hayatının dünya ve ahiret olmak üzere iki kısımdan oluştuğunu söyleyebiliriz. Biri diğerinin tamamlayıcısıdır. Bu manada dünya ve ahiret bir bütündür. İnsanın dünya hayatındaki davranışları, onun ahiretteki hayatının mahiyetinin belirleyicisi olacaktr. İslam büyüklerinin ifade ettiği gibi, "dünya, ahiretin tarlasıdır".⁹¹ Ancak burada dikkat edilmesi gereken ise karşıt aşırlıklara, başka bir ifadeyle ifrat ve tefrite sapmadan, ölçü ve ahenk içerisinde dünyaya gereken değeri vererek ahireti kazanmanın yolunu bulmak gereklidir. Dolayısıyla dünya, ahiretin ilk durağı, ilk basamağı ve ahiretin

⁸⁷ Şehmuz Demir, *Dünya Ahiret Bütünlüğü*, İşık Akademi Yayınları, İstanbul 2008, s. 40-41; Kasım Kocaman, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakış*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 104.

⁸⁸ Muhammed Kutup, *İnsan Psikolojisi Üzerine Etütler*, s. 12-15.

⁸⁹ Izutsu, Toshihiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, s. 169.

⁹⁰ Muhammed İkbal, *İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu*, çev. N. Ahmet Asrar, Birleşik Yay., İstanbul ?, s. 211.

⁹¹ Acluni, *Keşfu'l-hafa*, 1/412.

kazanıldığı bir imtihan yeri niteliğini taşımışi yönyle ele alındığında, değerlendirilmesi gereken ve fayda sağlayan iyi bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹²

Dünya için dünya anlayışı ise dünya hayatının sonlu olduğu ve bu nedenle gönülden bağlanılmaması gerektiği anlayışını tersi bir anlamı ifade etmektedir. Bu bağlamda dünya hayatının sonlu olduğunu ve bu nedenle de dünyaya gönülden bağlanılmaması gerektiğini vurgulamak amacıyla da hem Kur'an'da hem de hadislerde ahiret hayatına karşılık dünya hayatını yerici ve kücümseyici ifadeler kullanılmıştır. İlgili ayet ve hadisler, insanın dünya ve ahirete karşı takındığı tutum ile doğrudan ilintilidir. Bir başka ifadeyle dünyayı yerici ifadeler, dünyanın ötesine geçmeyen, dünya ile sınırlı düşünce, tutum ve davranışlarla ilgilidir. Buradan hareketle, dünyayı yeren ifadeleri temel alıp ayırıma gitmeden ve genellemeye yaparak dünyayı kötülemek, doğru bir yaklaşım olmayacağından emin olmayıp, olmayacaktır.⁹³

Yahudi din adamları, dünyaya karşı aşırı sevgi ve bağlılıklarının neticesinde gönderilen peygamberlere karşı aşırı kıskançlık, düzenbazlık, onlara karşı şiddet, silahlı mücadele, kendi dindaşlarına karşı ihmalkârlık ve sorumsuzluk gibi dini ve ahlaki olumsuz tutum ve davranışlar sergilemişlerdir. Yahudi din adamlarının Kur'an'da yoğun eleştirlmelerinin arkasında yatan asıl neden, dünyevi çıkarı esas amaç haline getirmek, bireysel ve toplumsal faaliyetlerini kısa vadeli maddi kazançlara göre düzenlemeleridir. Onların dünyaya olan bu öbü alınamaz tamahları, duygularını ve duyarlılıklarını köreltmek, ruhi ve ahlaki zenginliklerini fakirleştirmiştir.⁹⁴ Dolayısıyla günümüz Müslüman din âlimi ve eğitimcilerinin bu tespitlerden faydalananacağı önemli dersler vardır. Aynı zamanda bir dinin nasıl, kendi din adamlarında sırat-ı müstakim çizgisinin dışına taşındığının tarihi ve de güncel örnekleri görülmektedir.

Yahudi din adamları ile din bilginlerinin ahlaki ve dini tutum ve davranışlarının yerine getirilmesi için insanları uyarmadıkları ve gerekli tebliğ vazifesini yapmadıkları anlaşılmaktadır. "Onlardan çoğunun gınahta, düşmanlıkta, haram yemedi birbirleriyle yarışıklarını görürsün. Yapmakta oldukları şey ne kötüdür! Bunları, din adamları ve bilginler günah söz söylemekten ve haram yemekten sakındırsalardı ya!"⁹⁵ Dolayısıyla Yahudi din adamları ile bilginlerinin dini öğretilere göre hüküm vermelerinde ve tebliğde bulunmalarında zafiyet göstermelerinin altında yatan nedenlerden birinin de dünya hayatı kavramı kapsamında değerlendirilen mal-mülk, servet, şöhret-makam tutkusunun, yanı sıra siyasi, dini ve sosyo-ekonomik temelli yüksek prestij ve statülerini kaybetme endişelerinin olduğu anlaşılmaktadır.

⁹² Şehmuz Demir, Dünya Ahiret Bütünlüğü, s. 48.

⁹³ Şehmuz Demir, Dünya Ahiret Bütünlüğü, s. 56-57.

⁹⁴ Karşılık, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamlı, s. 180.

⁹⁵ Maide, 5/62-63.

2. Hıristiyan Din Adamlarının Dünyaya Karşı Tutumları ve Ruhbanlık

Kur'an'da ve Sünnette Hıristiyanlığın muhtevasıyla ilgili olarak daha çok bu dinin Peygamberi İsa, onun getirdiği İncil ve bu dinde sonradan benimsenen ruhbanlık konularının ele alındığı görülmektedir.⁹⁶

Hıristiyan din adamları sınıfı olan rahiplerle ilgili (çoğulu ruhbandır) akla ilk gelen hususlardan biri onların ruhbanlık özelliğidir. Kur'an'da, ruhbanlık kavramı bir yerde "rehbaniyye" şeklinde geçmekte ve Hıristiyanlığın mistik hayatının çok önemli bir tezahürünü ortaya koymaktadır.⁹⁷

Hz. İsa'ya tabi olanlar, Allah'ın kendilerine emretmediği ve de öğütlenmediği halde, Allah'ın rızasını kazanmak maksadıyla ruhbanlığı uydurmuşlardır. Ruhbanlık, ruhbanların toplumdaki fitneden kaçip dağlara siğınmalarını, kendilerini bütünüyle ibadete vermelerini, dinin gerekli gördüğü ibadetlerden daha fazlasını yerine getirmelerini, sert elbiseler giymelerini, kadınlardan uzak durmalarını, mağaralarda ve benzeri ıssız yerlerde uzlete çekilip yalnız yaşamalarını, ölçü dışına taşan zor ve meşakkatli bir hayatı sürdürmelerini ifade etmektedir.⁹⁸

2.1. Ruhbanlığın Tarihi Gelişimi

Beşeri isteklerden ve dünya hayatından el çekme şeklinde tezahür eden ruhbanlık daha çok din adına söz söyleme yetkisine sahip bulunan rahipler zümresinde yoğunlaşmıştır. Hıristiyanlıkta önemli bir konumu bulunan kilise otoritesiyle de belli bir hiyerarşi içinde müesseseseleşmiştir.⁹⁹ Bunun birlikte Ruhbanlık ile toplumdan kendini soyutlayan, bekârlığı tercih eden, iffeti, alçak gönüllülüğü, fedakârlığı ve ibadeti bir hayat tarzı haline getiren manastırlarda yaşamalarını süren keşşerlerin hayatı kastedilmektedir.¹⁰⁰ Ruhbanlığı temsil eden Hıristiyan din adamları sınıfı olan keşşerler, dünyayla alakalarını asgariye indirerek kendilerini bütünüyle dini işlere ve ibadete veriyorlardı.¹⁰¹

Hıristiyan manastır hayatının yani ruhbanlığın ustası kabul edilen Origen (M.S.254), ibadet, bekârlık ve sade hayatın güclü savunucularından olmuştur. O, ruhun düşmesi, daha sonra ise inziva ve terbiye yoluyla tedrici olarak tekrar Tanrı'ya dönmesi fikrini ileri sürmüştür. Manastır teolojisinin babası kabul edilen Origen'in ihdas ettiği prensipler ve geliştirdiği fikirler, Hıristiyan manastır hayatını çok derinden etkilemiştir. Hıristiyan manastır hayatının temel karakteristiği, dünyadan el etek çekme, hatta toplumdan uzaklaşma eylemi olmuştur.¹⁰²

Doğu Hıristiyanlığında oldukça gelişen mistik hayatın taşıyıcısı rahip ve zahitler, evvela tek başlarına çöllerde, dağlarda yaşamışlar; daha sonraları ise rahip toplulukları teşekkül etmiştir. Hıristiyanlıkta, melekler nasıl ki günah işleyemez bir

⁹⁶ Mustafa Sinanoğlu, "Hıristiyanlık", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, Cilt 17, s. 364.

⁹⁷ Hadid 57/27.

⁹⁸ Razi, Mefatihu'l-ğayb, Cilt 29, s. 246-247.

⁹⁹ Sinanoğlu, "Hıristiyanlık", s. 365.

¹⁰⁰ Mehmet Aydin, Ansiklopedik Dinler Sözlüğü, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005, s. 648.

¹⁰¹ Wacah, Din Sosyolojisi, s. 143.

¹⁰² Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s.244.

yapıda yaratılmışlar ise ruhbanların da bütün kötülüklerin ve günahların kaynağı olarak telakki edilen dünyadan el etek çekmek suretiyle günahlardan ve kötüliklerden uzak durarak suni de olsa melekvari ruhani bir yapıya sahip olacaklarına inanılmaktadır. Nitekim ruhbanca yaşayan rahip topluluklarına kanun ve usulleri veren Kayserili Basillius(öl. 379), züht ve amellerle meşgul olan rahiplerin hayatını, meleklerinkine benzetmiştir.¹⁰³

Kur'an'ın nazil olduğu dönemlerde, Arap Yarımadası'nın değişik yerlerindeki kurulan manastırlarda ruhbanca yaşayışa sahip keşişler bulunmaktaydı. Bunlar diğer keşişlerin yaşam tarzlarında olsa da, et ve yağlı gıdalar yemekten kendilerini mahrum etmekte ve manastır, kilise ve mağaralarda ömür sürdürmektediler. Çok az gıda ile yetinmekte, kaba kumaştan elbise giyiyor ve üst başlarına bakmıyordu. Bu rahipler fener ışığında gecelerini tefekkür ve ibadetle geçirirler, insanların uyudukları saatlerde rükû ve niyaz halinde bulunurlar, gün ağarınca kadar Zebur okurlar, kimsenin ulaşamayacağı sarp yerlerde ve dağ zirvelerinde tamamen yalnız bir hayat sürdürürlerdi.¹⁰⁴

Bahsedilen mistik hayat tarzının yani ruhbanlığın özelliği, bir rahibin yetişmesi için gerekli niteliklerdir.¹⁰⁵ Bir manada ruhbanlık, Hıristiyanlıkta rahip yetiştirmeye eğitim programının adıdır. Bununa birlikte manastırlarda yaşayan ruhbanların/din adamlarının yaşam tarzları halk arasında zamanla yaygınlaşmaya başlamıştır.¹⁰⁶

1.2. Ruhbanlığın Sonuçları

Kur'an'da ruhbanlığın aslında Hıristiyanlıkta bulunmayıp sonradan ihdas edildiği belirtilmiş, Allah'ın rızasını kazanmak için başlatılan bu ruhbanlık hareketinin gereğinin tam anlamıyla yerine getirilmediği ifade edilmiştir.¹⁰⁷

Dünyayı dışlama şeklindeki ruhbanlık anlayışı, bu tutumu benimseyenlerin kutsallaştırılmasına zemin oluşturmuştur. Ruhbanlarca istismar edilen dini otoritenin Hıristiyan toplumu üzerindeki olumsuz etkisi Yahudiler gibi Hıristiyanların zamanla rahiplerini ve İsa'yı kutsallaştırma şeklinde görülmüştür.¹⁰⁸ Aslında dünya hayatını dışlamanın en uç biçimi olan ruhbanlık, rahiplere daha mistik, ulvi bir güç kazandırmıştır. Hıristiyan din adamları, Allah'a yakınlaşmak amacıyla ihdas ettikleri ruhbanlığı, insanların mallarını ellerinden almak için dini bir araç olarak kullanmışlardır.¹⁰⁹

¹⁰³ Annamarie Schimmel, Dinler Tarihine Giriş, Kırkambar Yayınlardır, İstanbul 1999, s. 185.

¹⁰⁴ Cevad Ali, VI, 646-647.

¹⁰⁵ Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, s. 246.

¹⁰⁶ Ebu Ala Mevdudi, Tefhimü'l-Kur'an, Çev. Muhammed Kayanı ve Arkadaşları, İnsan Yayınları, İstanbul 1996, Cilt VI, s. 130.

¹⁰⁷ Hadid, 57/27

¹⁰⁸ Tevbe 9/31

¹⁰⁹ Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Bekr Kurtubi, el-Camu li Ahkamî'l-Kur'an ve'l-Mübeyyinü lima tedammenehü mine's- sünneti ve ayî'l-kur'an, Muassetü'r-Risale, Beyrut 2006, Cilt 4, s. 56.

Dünya hayatını yanlış algılamanın neticesinde ortaya çıkan ruhbanlığın menfi tezahürleri arasında, rahiplerin Allah'tan gelen ayetleri gizleyerek kendi sözlerini öne çıkarmaları, Hıristiyanların da Allah'ın emirlerinden çok onlara uymaları görülür. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de tenkit edilmektedir. Rahipler beşer seviyesinin üstüne çıkarılmış ve onlar kendilerine verilmeyen yetkiyi din adına kullanmışlardır.¹¹⁰

Kur'an, maddi çıkar elde etmek için Allah'ın ayetlerini israiloğullarının az bir meblağa sattıklarının bilgisini vermektedir.¹¹¹ Hıristiyan ve Yahudi din âlimleri bilerek,¹¹² Tevrat ve İncil'e muhalif fetvalar vererek insanları doğru yoldan uzaklaştırmışlardır. Bununda ötesinde insanları inandırmak için Tevrat ve İncil'den olduğunu iddia ederek verdikleri bu fetvalara karşılık para ve rüşvet almışlardır.¹¹³

Bazı Yahudi ve Hıristiyan din bilginleri, Tevrat ve İncil'in dışına çıktıkları gibi, bunlara uymak isteyenlere de menfaatlerini sürdürmek için engel olmaktan çekinmemiştirler.¹¹⁴ Din adamlarının bu yanlış tutum ve davranışları, zamanla halk tarafından dini bir hakikat olarak kabul edilerek, günümüze kadar gelmiştir.¹¹⁵ Sonuça hem Yahudi ve Hıristiyan din adamları ve hem de onlara tabi olanlar doğru yoldan sapmıştır.¹¹⁶

Hıristiyan ve Yahudi din adamları insanların mallarını haksız yere yedikleri gibi onları Allah'in yolundan da alıkoymuşlardır. Allah Teâlâ, bu durumu mü'minlere hitap ederek, Kur'an-ı Kerim'de şu çarpıcı ifadeler ile dile getirmektedir: "Ey iman edenler! Hahamlardan ve rahiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve Allah'in yolundan alıkoyarlar. Altın ve gümüşü yiğip da onların Allah'in yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! O gün cehennem ateşinde bunların derileri kızdırılıp pul pul dökülür; bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanır ve onlara denilir ki: 'İşte bu, kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yiğdiğiniz şeylerin azabını tadınız'."¹¹⁷

Dünya hayatına menfi tutum, ruhbanlığı; ruhbanlıkta bakirelik anlayışını doğurmuştur. Hıristiyanlık, hâlihazırda dünyanın kısalığı nedeniyle değiştirmeye değmeyen, geçici, kutsal dışı hayat şartlarına müsamaha göstermeyi tavsiye eden bir dindir. Bu bağlamda dünyaya zorunlu katlanma eğiliminin ve ona yabancı olma tutumunun bir sonucu olarak ruhbanlıkla birlikte bazı mezheplerde zamanla meşru evliliklere karşı da bir tavır belirtmiştir. Katoliklikte belirli statüdeki rahip ve rahibelerin evlilik yapmaları dinen mümkün değildir. Aslında başlangıçtan itibaren Hıristiyan cemaatlerinde, adanmış bir yaşamın belirtisi olarak bakirelik ve lekesizliğinraigbet gördüğü bilinmektedir.¹¹⁸

¹¹⁰ Razi, Mefatihu'l- ğayb, Cilt XVI, s. 37.

¹¹¹ Bakara 2/41, 79, 174; Ali İmran 3/199; Maide 5/44.

¹¹² Bakara 2/42.

¹¹³ Zamahşeri, el-Keşşaf, Cilt 2, s. 257.

¹¹⁴ Razi, Mefatihu'l- Gayb, Cilt 11, s. 494.

¹¹⁵ Elmalı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayıncılık, İstanbul 1992, Cilt 4, s. 324.

¹¹⁶ Tevbe, 9/24.

¹¹⁷ Tevbe 9/34.

¹¹⁸ Matta, 19/22-30;1. Korintoslular 7; Havarilerin İşleri 28/89.

II. ve III. Yüzyıllarda, dünyadan elini eteğini çeken ve lekesizlik yolunu seçen erkek ve kadınların sayısı artmaya başlamıştır. Bazı kimseler muhtemelen çevrelerindeki ahlaksızlıklardan duydukları tiksinti yüzünden bakır bir hayatı seçmişlerdir. Özellikle kadınlar için bakirelik, evliliğin oluşturduğu toplumsal bağımlılıktan kurtulma şekli, bağımsızlığa kavuşmanın başlangıcı olmaktadır. Adanmış bakirelerden, yoksul bir hayat sürdürmeleri, hayır yapmaları, hastaları ve yoksulları ziyaret etmeleri, Kitab-ı Mukaddes üzerinde düşünmeleri istenmektedir. Zira bu, cennetten düşüşten önceki halin yeniden tesisidir. Bakır bir hayatı tercih eden Hıristiyanlarda bazen Mesih ile mistik evlilik temaları ortaya çıkar.¹¹⁹ Kimi bakireler yaptıkları seçimden gurur duyarken, kimileri de aynı seçimi yapmış olan erkeklerle bir tür mistik evlilik içinde yaşamayı tercih eder. Hıristiyanlıkta normal evlilik ancak dünyaya çocuk getirme amacıyla meşrulaştırılır.¹²⁰

2.3.Kur'an'ın ve Sünnetin Ruhbanlığı Bakışı

Kur'an'da ruhbanlığın sonradan uydurulduğu Hadid 27'de açıkça dile getirilmektedir: "Sonra onların (Nuh, İbrahim ve onlarının soylarını) ardından da peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da onların ardından gönderdik ve ona İncil'i verdik. Ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duyguları koyduk. Ruhbanlığı ise kendileri uydurdular. Biz onu kendilerine yazmadık. Ancak onlar Allah'ın rızasını kazanmak arzusu ile bunu yaptılar; ama buna gereği gibi de uymadılar. Onlardan inanlara ödüllerini verdik. Onların çoğu yoldan çıkmışlardır."¹²¹ Ayetin tefsirinde Razi, ruhbanların farz kılınan ibadetlerin haricinde, insanlardan ayrı yaşamak, kadınlardan uzaklaşmak, mağaralarda ibadete yoğunlaşmak gibi fazladan bir takım sorumluluklarla kendilerini yükümlü tuttuklarını belirtmektedir.¹²²

Ruhbanlığı tercih eden din adamları, kendilerini ibadetten alıkoyar düşüncesiyle evlenmez, insanlar arasına karışmaz; yine harama bulaşmaya sebep olur düşüncesiyle leziz yemekleri ve güzel elbiseleri giymezler, kısaca terk-i dünya yaparlardı. Zira onlar, dünyada münzemi bir hayat sürdürmek ve evliliği terk etmek konularında Hz. İsa'ya benzeme gayreti içinde olmuşlardır.¹²³

Bu ayeti kerime ile müminlere aynı yanlış düşerek, dine ruhbanlığı, bidatları sokmamaları ve bunun dinin safiyetini bozacağı mesajı verilmektedir. İşte Yüce Allah bunların olmaması amacıyla Hıristiyanlık örneğinden hareketle bir ders vermektedir. Din âlimleri ve din eğitimcileri, insan tabiatına uygun olan ve altından kalkabileceği ölçüde sorumluluğu ancak Allah'ın belirleyebileceği temel ilkesiyle hareket ederek, insanı dünya hayatından uzaklaştıran aşırılıklardan kurtarmalıdır. Zira Yüce Allah'ın emretmediği, sorumlu tutmadığı bir uygulamayı dindenmiş gibi yaşamak ve

¹¹⁹ E. William Paden, Kutsalın Yorumu, (Çev. Abdurrahman Kurt). Sentez Yayınları, Bursa 2008, s. 76.

¹²⁰ Abdurrahman Kurt, İslam Çalışma Ahlakı, Emin Yayınları, Bursa 2009, s. 30.

¹²¹ Hadid 57/27.

¹²² Razi, Mefatihu'l-ğayb, Cilt 29, s. 246.

¹²³ Muhammed et-Tahir İbni Aşur, Tefsiru't-Tahir ve't-Tenvir, ed- Daru't-tunusiyye li'n-neşr, Tunus: ?, Cilt XXVII, s. 422.

göstermek, Hıristiyanların ve de kendilerine ruhbanlığı bir yaşam biçimini haline getirmiş rahiplerin hatasına düşmek anlamına gelmektedir.¹²⁴

İnsanı dünya hayatından tamamen uzaklaştıran ve bununla birlikte dinde pek çok aşırılığa kaynaklık eden ruhbanlığın nedenlerini sıraladığımızda şunları söyleyebiliriz. Yüce Allah'ın rızasını, O'nun koyduğu ibadetlerle elde edilebileceğinin bilincinde olmamak ve cehalet; dini özünden anlamamak, dinde aşırılığın olamayacağının farkında olmamak, dinin beşeri düşüncce ve uygulamalardan uzak, daima ilahi boyutlu kalması gereği ilkesini bilememek dinde ruhbanlık denilen aşırılığın ana sebeplerini teşkil etmektedir. Oysa dinin alanını, dini ibadetleri ve sorumlulukları Allah belirler; insan ise dini öğrenir ve öğretir, onun sınırlarına ve içeriğine saygı duyar ve uygular. Dini yerli yerinde uygulamak adalet, bunun tersi zulümdür; bunu ortadan kaldırmak ise cihadın kendisidir.¹²⁵ Din eğitimcileri bunların bilincinde olmalı ve bu bilinci Müslümanlara eğitim ve öğretim faaliyetleri ile kazandırmalıdır.

Din adamlarının ve din eğitimcilerinin, ruhbanlığın öngördüğü bir terk-i dünya anlayışını benimsemeleri dinin özüyle ve Hz. Peygamber'in sünnetiyle bağdaşmaz. Hz. Peygamber, nübüvvet öncesi gittiği Hira mağarasına, nübüvvet sonrası hiç gitmemiştir. Allah'ın emriyle insanları uyarmış, ilahi mesajları onlara ullaştırma gayreti içerisinde olmuştur: "Ey bürünen, kalk ve uyar"¹²⁶ ayeti de bunu vurgular niteliktedir.

Rahipler, Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla ihdas ettikleri ruhbanlığın ruhuna aykırı hareket ederek, bu mistik, çileci ve münzevi yaşam felsefesinin dışına çıkararak, manastırlarda, kiliselerde ve mağaralarda altın ve gümüş biriktirmişlerdir.¹²⁷ İnsanların mallarını haksız yollarla yemişler ve Allah'ın yolundan alikoymuşlardır. Altın ve gümüşü yiğip onları da Allah yolunda harcamamışlar/infak etmemişlerdir.¹²⁸

Allah, Tevbe 34'e "Ey iman edenler!" şeklinde başlayarak müminleri ve tabi ki müminlerin dini önderleri olan din âlimlerini ve din eğitimcilerini uyarmaktadır. Allah'ın belirlemesi olmadan, ihdas edilen ruhbanlık anlayışının Hıristiyan din adamlarını hangi uç noktalara getirdiğini göstererek çok önemli bir eğitim ve öğretim ilkesi koymaktadır: Allah'ın belirlemediği değerler üzerinde eğitim ve öğretim yapılamaz. Daha önceki temas ettiğimiz gibi ruhbanlık hem bir rahip yetiştirmeye programı hem de ruhbanca bir toplumun oluşturulması projesidir. Diğer bir anlatımla ruhbanlık, yüksek din eğitimi ve yaygın din eğitimi projesi ve programıdır. Böyle bir din eğitimi proje ve programı, dinde olmaması gereken ifrat ve tefritlerle sonuçlanmıştır. İşte Yüce Allah, Kur'an'da bu gerçeğe dikkat çekerek müminleri, din âlimlerini ve din eğitimcilerini uyarmaktadır.

¹²⁴ Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, Cilt 19, s. 71.

¹²⁵ Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, Cilt 19, s. 72.

¹²⁶ Müddessir 74/1-2.

¹²⁷ Ahmet Tabakoğlu, "İslam Medeniyetinde İktisadi Hayat" İslam'a Giriş Evrensel Mesajlar, ed.: Mehmet Paçacı, DİB Yayıncılı, Ankara 2004, s. 339.

¹²⁸ Tevbe 9/34.

Nefsi terbiye etmek maksadıyla, insan fitratını zorlayan, çileci ve kendine eziyet edici Hıristiyan ruhbanlığına benzer bir yaşam felsefesi İslam dininde yoktur. İnsanın Hıristiyan menkibe kitaplarının ortaya koyduğu şekilde, uzun süre yemeden içmeden yaşamak, yıllarca hiç konuşmamak, mağara ve oyuklarda hayat sürdürmek, evliliği ve aile hayatını, akraba ve yakınlarla ilişkileri tamamen terk etmek gibi tutum ve davranışları içinde barındıran uç bir dünya hayatı sürmesi¹²⁹ dinen doğru bir hayat biçimi değildir. Nitekim genel anlamda dünyadan el etek çekmeyi ifade eden ruhbanlık Hz. Peygamber tarafından hoş karşılanmamış, kendisine izafe edilen "İslam'da ruhbanlık yoktur"¹³⁰ sözü olmak üzere, "ruhbanlık bize farz kılınmadı",¹³¹ "size cihat gerekir; o İslam'ın ruhbanlığıdır"¹³² hadisleri bunu göstermektedir.

Hz. Peygamber, ashabı arasında Amr ibnu'l-As'ın ruhbanca eğilimlere ve davranışlara sahip olduğunu öğrendiğinde, "Ey Abdullah! Senin gündüzleyin oruç tutar, geceleyin de nafile namaz kılarsın olduğun bana haber verilmedi mi? buyurdu. Ben de, "Evet ya Resulallah, öyledir", dedim. Bunun üzerine Resullullah şöyle buyurdu: "Böyle yapma! Sen bazen oruç tut, bazen iftar et. Gecenin bir kısmında kalkıp namaz kıl, bir kısmında da yatıp uyu. Çünkü bedeninin senin üzerinde bir hakkı vardır, gözlerinin senin üzerinde bir hakkı vardır, zevcenin senin üzerinde bir hakkı vardır" buyurdu.¹³³ Hz. Peygamber, bir sohbetinde, müminlere kıyameti anlatıp uyarılarda bulununca, onlardan bazıları bir araya gelip devamlı oruç tutmaya, yatacta yatıp uyumamaya, et yememeye, kadınlara yaklaşmamaya, dünyadan el etek çekmeye ve tenha mekânlarda seyahat etmeye karar verirler; Hz. Peygamber bundan haberdar olur ve 'bunlara ne oluyor böyle, ben oruç tutarım; iftar da ederim, ben uyurum; gece kalkar namaz da kılارım, et yerim ve kadınlarla evlerim, benim sünnetimi terk eden benden değildir' diyerek onları çok ciddi bir şekilde uyarmıştır.¹³⁴ Bunun üzerine Yüce Allah da, müminlerin ruhbanca tavırları nedeniyle onları şu ilahi mesajlarla ikaz etmiş, dikkatlerini çekmiştir: "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz şeyleri haram kılmayınız ve sınırı aşmayınız. Allah sınırı aşanları sevmez. Allah'ın size verdiği rızklardan helal ve temiz olarak yiyeiniz ve inandığınız Allah'tan sakınınız".¹³⁵

SONUÇ

Öğrenilmesi, anlaşılması, uygulanması ve sonraki nesillere aktarılması için dinler kurumsal olarak eğitim ve öğretime ihtiyaç duyarlar. Din eğitimi olarak ifade ettiğimiz bu faaliyetlerin beşeri anlamda yönlendiricisi ve ilk kaynağı peygamberler

¹²⁹ Mevdudi, Tefhim, Cilt VI, s. 132-136.

¹³⁰ Acluni, Keşfu'l-hafa ve muzillu'l-ilbas, II, 345.

¹³¹ Ahmed b. Hambel, El-Müsned, İstanbul 1981, VI, 226.

¹³² Ahmed b. Hambel, El-Müsned, III, 82.

¹³³ El-Askalani, Hafız Ahmed b. Ali b. Hacer, Fethu'l-bari bir şerhi sahihi'l-buhari, thk. Abdu'l-aziz b. Abdullah b. Baz, Daru'l-fikr, Beyrut 1996, Cilt X, s. 374.

¹³⁴ Zemahşeri, Keşşaf, Cilt 2, s. 283.

¹³⁵ Maide 5/87-88.

olmuştur. Peygamberlerden sonra din eğitiminin kaynağı, onların varisi olan din adamları olagelmiştir.

Dini öğretileri ve bilgileri toplumlarına ve insanlığa taşıyan, dini düşüncenin inşa edicileri olan din adamları çoğu zaman kendi dinlerinin yozlaşmasında öncü rol oynamışlardır. Bu durumu insanı çevreleyen maddi ve manevi dini, siyasi, ekonomik, psikolojik, sosyal ve düşünsel âlemin tamamı kapsayan dünya hayatına karşı tavır, kanaat, inanç ve davranışlarından hareketle değerlendirmemiz mümkündür. Bu bağlamda Kur'an, Yahudi ve Hristiyan din adamlarına çok ciddi eleştiriler getirmiştir ve yanlışlarını konu edinmiştir.

Yahudi din adamları, dünyevileşerek dini öğretileri ve manevi değerleri istismar edip, kutsal metinleri değiştirmiştir. Dini, siyasi, ekonomik ve sosyal güçe sahip olma çabası içerisinde olmuşlardır. Dini otoritelerini ve sosyo-ekonomik temelli statülerini kaybetmemek için gönderilen peygamberlerle mücadele ederek dini tebliğini engellemiştir.

Yahudi din adamları, tarihsel süreçte toplumlarının hem siyasetinde hem de dini törenlerinde ve ibadetlerinde önemli roller ve vazifeler üstlenmişlerdir. Bu durum onlara, dini, siyasi ve ekonomik bir güç kazandırmıştır. Böylece onlar toplumlarının üzerinde ciddi bir nüfusa sahip olmuşlardır. Yahudiler, onların emirlerine ve kararlarına dini değer yüklemiştir ve ne emrederlerse yapmaya başlamışlardır. Zamanla bu yaklaşım Yahudi din adamlarının ilahlaştırılmasına kadar gitmiştir.

Yahudi din adamları toplum nezdindeki konumlarını kendilerini maddi gelir ve haksız nüfuz sağlayacak şekilde kullanmışlardır. Dünyevi çıkarlarını, manevi değerlerin üstünde tutan dünya görüşünün sonucu olarak dini ve ahlaki değerlere yabancılasmışlardır. Böylelikle ilahi sevgiyi kaybettikleri gibi başkalarına da bu konuda kötü örnek olmuşlardır. Yaşadıkları hayat tarzlarıyla ve dünya algılarıyla insanlara örnek olmak şöyle dursun, insanların doğru dini hayatı tercih etmeleri konusunda onları yanlış sevk etmişlerdir.

Yahudi din adamları kendi makam, mevki, servet, şöhret ve ikballerini düşünerek dini öğretileri tahrif ve taşyır etmelerinin yanında kendi görüşlerine de ilahi anımlar yüklemiştir. Dinin özünde olmayan hususları, kendi statülerini ve güçlerini artırmak için dini bir değer olarak telakki etmişler ve insanlardan bunları benimsemelerini istemişler ve kabul etmeye zorlamışlardır.

Hristiyan din adamları, insanların mallarını haksız yeri yemişler ve insanlar tarafından ilah kabul edilmişlerdir. Hristiyan din adamları tarafından ilahi hoşnutluğu yakalamak üzere oluşturulan dünyadan tamamen elini eteğini çekme anlamına gelen, hem rahip yetiştirme hem de ruhbanca bir toplum yaratma projesi görünümü veren ruhbanlık anlayışı bir dinde olmaması gereken aşırılıkları doğurmuştur. Nitekim manastırlarda ruhbanların yani Hristiyan din adamlarının benimsediği hayat tarzı, dünya hayatına bakış zamanla halk arasında da yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Dünya hayatını dışlamadan en uç biçimde olan ruhbanlık anlayışı, zamanla Hristiyan din adamlarının kutsallaştırılmasına zemin oluşturmuştur.

Hıristiyan din adamları, mistik, güçlü ve yüce bir manevi otoritenin doğurduğu nüfuzu, insanların mallarını ellerinden almak için dini bir araca dönüştürmüştür. Böylece günah çıkarmak, cehennem azabından kurtarmak ve cennetten yer satmak gibi yollarla ve de din adına insanların mallarını haksız gerekçelerle yemişlerdir.

Hıristiyan din adamları ruhbanlığın etkisiyle beşer seviyesinin üstüne yani ilahilik mertebesine çıkarıldıkları için kendilerine verilmeyen yetkiyi din adına kullanmışlardır. Bu bağlamda onlar, Allah'tan gelen ayetleri gizleyerek kendi sözlerini öne çıkarmışlardır. Hıristiyan cemaatte Allah'ın emirlerinden daha çok onların din adına ortaya koydukları ve ilahi öğretilerle bağdaşmayan görüş ve emirlerine uymuşlardır. Hıristiyan din adamları, ilahi vahiyelere aykırı olduğu halde İncil'den olduğunu iddia ederek verdikleri fetvalara karşılık para ve rüşvet almışlardır. Aynı zamanda din adamların bu yanlış tutum ve davranışları, zamanla halk tarafından dini bir hakikat olarak kabul edilerek, günümüze kadar gelmiştir. Nihayetinde hem Hıristiyan din adamları hem de onlara tabi olanlar doğru yoldan sapmıştır.

Kur'an'da Yahudi ve Hıristiyan din adamlarına yapılan eleştirilerin ve değerlendirmelerin mefhumu muhalifinden hareketle din adamlarıyla ilgili şunları söylememiz mümkündür.

Din adamının saygın, inanlır ve güvenilir olması gereklidir. Bunun içinde onların dini, kendi çıkarları için kullanmaması ve niyetlerinde ve davranışlarında samimi olmaları beklenir. Nitekim dinlerin ilk tebliğcileri olan peygamberlerin saygın, doğru ve güvenilir olmaları temel özelliklerindendir. Din adamı sözleriyle örnek davranışlarıyla insanlığa kurtuluş yolunu göstermelidir. Din adamlarının din, dünya ve ahiretin maddecileri, menfaat tellalları olmamaları gereklidir. Din adamı para gibi maddi endişelerden mümkün olduğu kendini sıyrabilmeli, özellikle bunu bir amaç olarak görmekten azami ölçüde kaçınmalıdır.

Din adam öncelikle ve özellikle kişilik(şahsiyet) ve karakter sahibi olmalıdır. Zira bir insanın kişiliği ve karakteri, anlattıklarının sağlanması olmaktadır. Din adamı, insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu elde etme yolunda rehberlik eden bir gönül insanıdır. Din adamının bu ağır sorumluluğu yerine getirebilmesi için insanları davet ettiği güzel ve hayırlı işleri ilk önce kendisi yaparak topluma örnek olmalıdır.

Din adamları şartlar ne olursa olsun, güç odaklarının tesirinde kalmadan, hıristiyanlığıne gerekliyorsa ona göre huküm vermeleri gereklidir. Allah'ın ayetlerini herhangi bir değişikliğe uğratmadan ve kendi arzuları doğrultusunda çarpitmadan gerekeni yapmalıdır. Din adına fetva vermenin, konuşmanın, görüş beyan etmenin altın kuralı peygamber dahi olunsa, Kur'an'ın dışına çıkmamak ve onda olanı olduğu gibi bildirmektir. Dolayısıyla din âlimi ve adamı, her ne sebeple olursa olsun Allah'ın kelamını tahrif etmez ve dini emirlerden zor gelenleri hafifletmez, dini değer ve kuralların uygulanmaması için siyasi ve ekonomik hediye ve rüşvet alamaz.

Din adamları kendi arzularına, hayat tarzlarına ve düşüncelerine uymayan ayetleri değiştirip beserileştirilerek tekrar Allah'a isnat edilip yazmamalı; kişisel bilgi, görüş ve düşüncelerini Allah'ın kelamış gibi kutsallaştırarak insanlara sunmamalı;

bu tutumlarıyla dini bir istismar ve kazanç aracı haline getirmemelidirler. Din adamı, İslam'a, Allah'a, Kur'an'a ve ümmete hizmet davasıyla yola çıkıp bu kavramları istismar edilerek siyasi ve ticari nüfuzu artırmaya yönelik bir araç olarak kullanmamalıdır. İslami faaliyet adı altında başlanılıp, irşat ve tebliğ görevinin asıl maksadının dışında dini statü, siyasi ve ticari rant faaliyeti haline dönüştürülmemesi gereklidir.

Din adamları ile bilginlerinin dini öğretilere göre hüküm vermelerinde ve tebliğde bulunmalarında zafiyet göstergelerinin altında yatan en önemli nedenlerden biri olan ve dünya hayatı kavramı kapsamında değerlendirilen mal-mülk, servet, şöhret-makam tutkusunun, yanı sıra siyasi, dini ve sosyo-ekonomik temelli yüksek prestij ve statülerini kaybetme endişesi içinde asla olmamaları gereklidir.

KAYNAKÇA

ACLUNİ, İsmail b. Muhammed. (1315). *Keşfu'l-hafa ve Muzillu'l-ilbas amme'ştehere mine'l-Ehadisi ala Elsineti'n-Nas*. Beyrut:?

AHMED B. HAMBEL. (1981). *El-Müsned*, İstanbul: Çağrı Yayıncıları.

AKDEMİR, S. (1983). "Rahip G. Basetti-Sani'nin Hz. İsa ile ilgili Bazı Kur'an Ayetlerini Yorumlaması ve Müslüman Hıristiyan Diyaloğuna Çağrısı Üzerine", Ankara Ü. İlahiyat F. Dergisi, C. XXVI: 183-201.

ALICI, M. (2005). "Kutsalın Peşindeki Adam: Ölümünün 19. Yılında Mircae Eliade İçin Kısa Bir Rehber", EKEV Akademik Dergisi. C/S. 9/24: 51- 74.

ALİ, C. (1993). *El- Mufassal fi tarihi'l-arab kable'l-islam*.

ALTINTAŞ, R. (2003). "İslami Gelenekte "el-Hayatü'd-Dünya" Kavramını Anlama Biçimleri", İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı VII. Eğitim Öğretim Meseleleri Koordinasyonu Toplantısı ve Sempozyumu, 6-8 Eylül 2002, Çorum.

ATEŞ, A. (1996). *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Adetleri*. İstanbul: Beyan Yayıncıları.

ATEŞ, S. (1982). *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayımları.

AYDIN, M. (2005). *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*. Konya :Din Bilimleri Yayıncıları.

AYHAN H. (1995). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Şule Yayıncıları.

BAYRAKLI, B. (2008). *Kur'an'da Hz. Peygamber*. İstanbul: Bayraklı Yayıncıları.

BAYRAKLI, B. (2008). *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Bayraklı Yayıncıları.

BAYRAKLI, B. (2008). *Kur'an'da Hz. Peygamber*, İstanbul: Bayraklı Yayıncıları.

BAYRAKTAR, M. F. (1994). *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*. İstanbul: İFAV Yayıncıları.

BİLGİN, B. (1990). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Ankara: Gün Yayıncılık.

BUHARI. Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. (1981). *El- Camiü's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayıncıları.

DEMİR, Ş. (2008). *Dünya Ahiret Bütünlüğü*. İstanbul: İşık Akademi Yayıncıları.

DEMİRCİ, K. (1998). Hıristiyanlık (Tarih). Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (s. 329-340). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

EL-ASKALANİ, Hafız Ahmed b. Ali b. Hacer. (1996). Fethu'l-bari bi şerhi sahihi'l-buhari, (Tahkik: Abdu'l-aziz b. Abdullah b. Baz). Beyrut: Daru'l-fikr.

EL-MAĞRİBİ, Samuel b.Yahya. (1995). Yahudiliği Anlamak. (Çev. O. Cilacı). İstanbul: İnsan Yayıncıları.

ESED, M. (1999). Kur'an Mesajı Meal-Tefsir. (Çev. C. Koytak, A. Ertürk). İstanbul: İşaret Yayıncıları.

GENÇ, A. R. (2008). Nurettin Topçu'nun Din Eğitimi İle İlgili Görüşleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

IZUTSU, T. (?). Kur'an'da Allah ve İnsan. (Çev: S. Ateş). İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.

İBN MANZUR, Ebu'l Fadl Cemaleddin. (1994). Lisanu'l-Arab. Kahire: Daru'l-marife.

İBNİ AŞUR, Muhammed et-Tahir. (?). Tefsiru't-Tahir ve't-Tenvir. Tunus: ed- Daru't-tunusiyye li'n-neşr.

İBNİ HİŞAM, M. (1995). Es- Siretu'n-Nebeviyye, Beyrut: Dar'ul-Hayr.

İBN-İ KESİR (1421/2000) Tefsiru'l-Kur'anı'l-azim, Tahkik: Mustafa es-Seyyid Muhammed. Kahire: Mekbetü Kurtuba ve Mektebetü evladi şeyh li't-turas.

İKBAL, M. (?). İslam'da Dinin Düşüncenin Yeniden Doğuşu. N. Ahmet Asrar (çev.). İstanbul: Birleşik Yay., ts.

İSFAHANI, R. (2001). Müfredat fi ḡarib'il- kur'an. Beyrut: Dar'ul-ma'rife.

ÇİĞDEM, K. (1999). Yeni İnsan ve İnsanlar, İstanbul: Evrim Yayıncıları.

KARAMAN, H. ÇAĞRICI, M. DÖNMEZ, İ. K. GÜMÜŞ, S. (2007). Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayıncıları.

KARAMAN, H. (2012, 2 Mart), "Din Eğitimi ve Ahlak". Erişim Tarihi: 13 Ekim 2014 <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/HayrettinKaraman/din-egitimi-ve-ahlak/31315>

KARAMAN, H. (2005), "Nurettin Topçu'da Önder İnsan Arayışı", Tabula Rasa, Sayı: 13: 23 – 32.

KARSLI, İ. H. (2010) Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayıncıları.

KAYA, M. (1998). Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum. Samsun: Etüt Yayıncıları.

KAYADİBİ, F. (2006). Din Eğitimi Dersleri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayıncıları.

KOCAMAN, K. (2012). Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakışı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KURT, A. (2009). İslam Çalışma Ahlakı. Bursa: Emin Yayıncıları.

KURTUBİ, (2006). el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an ve'l-Mübeyyinü lima tedammenehü mine's- sünneti ve ayi'l-kur'an. Beyrut: Muesselü'r-Risale.

MENSCHİNG, G. (1994). Din Sosyolojisi. (Çev. M. Aydin). Konya: Konya Tekin Kitabevi.

MEVDUDİ, Ebu Ala. (2010). *Tefhim'ul-Kur'an*. İstanbul: İnsan Yayıncıları.

ÖCAL, M. (2002). "Nasıl Din Eğitimgileri Yetiştirmeliyiz?" Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu, 26-27 Mayıs 2001, Adapazarı.

ÖZBEK, A. (1994). Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed. Konya: Esra Yayıncıları.

PAÇACI, M. (2003). *Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te Ahiret İnancı*. Ankara: Ankara Okulu Yayıncıları.

PADEN, E. W. (2008). *Kutsalın Yorumu*. (Çev. Abdurrahman Kurt). Bursa: Sentez Yayıncıları.

RAZİ, Fahreddin Ebu Abdillah Muhammed b. Ömer. (1981). *Mefatihu'l-ğayb*. Beyrut: Daru'l-fikr.

ROWLAND, C.C. (2000). İsa ve İlk Kilise. (Çev. M. Aydin). *İslamiyat*, III(4): 39-41.

SARIKÇIOĞLU, E. (2002). Din Fenomenolojisi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayıncıları.

SCHİMMEL, A. (1999). *Dinler Tarihine Giriş*. İstanbul: Kırkambar Yayıncıları.

SİNANOĞLU, M. (1998). "Hıristiyanlık", *Diyonet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (364-368). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayıncıları.

ŞELEBİ, A. (1984). *Mukarenetu'l-edyan* (el- Yahudiye). Kahire: Mektebetu'l-Nahdatü'l-Misriyye.

TABAKOĞLU, A. (2004). *İslam Medeniyetinde İktisadi Hayat*. Paçacı (Ed.), *İslam'a Giriş Evrensel Mesajlar* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayıncıları.

TİRMİZİ, İmam Hafız Ebi İsa Muhammed b. İsa. (1981). *El-Camiu'l-Kebir* (Sünen). İstanbul: Çağrı Yayıncıları.

TOPÇU, N. (2005). *İslam ve İnsan - Mevlana ve Tasavvuf*. İstanbul: Dergâh Yayıncıları.

TÜMER, G. ve KÜÇÜK, A, (2002) *Dinler Tarihi*. İstanbul: Ocak Yayıncıları.

WACAH, J. (1995). *Din Sosyolojisi* (Çev. Ü. Günay). İstanbul : İFAV.

YAVUZ, K. (1998). *Günümüzde Din Eğitimi*. Adana: CÜİFY.

YAZIR, E. H., (1992). *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Azim Yayıncılık.

YILMAZ, H. (2005). *Camilerin Eğitim Fonksiyonu*, İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi (DEM) Yayıncıları.

ZEMAHŞERİ, Caru'l-lahi Ebi'l-Kasım Mahmud b. Ömer (1995). *El- Keşşaf an hakaiki ḡavamidi'l-tenzil ve uyuni'l-tevil*. Riyad: Mektebetu'l-abikan.

ZERKEŞİ, Bedruddin Muhammed b. Abdullah.(1983). *el- Burhan fi ulumi'l-kuran*. Beyrut: Daru'l- Ma'rife.